

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 124 (5)**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 23. aprillil
1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.

Kokku on tulnud 100 Asutawa Kogu
liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõn-
nison**, kohtuminister **J. Jaakson**, toitlus-
minister **J. Kriisa**.

P ä e w a k o r d :

1. Komisjonide täiendawad walimi-
sed.

2. Asutawa Kogu nime peale anta-
wate palwete läbiwaatamise komisjoni
ettepanek Jüri Forsman'ile temalt kon-
fiskeeritud liikumata warandus tagasi
anda.

3. Täiendaw seadlus Asutawa Kogu
poolt 21. oktoobril 1919. a. wastuwõetud
seadluse rahwahääletuse ja rahwa sea-
dus-algatusõiguse kohta — Asutawa
Kogu liikmete K. Wirma, J. Jans'i ja H.
Nurk'i ettepanek.

4. Awalikkude algkoolide seadus —
II lugemisel.

5. Seadus piirituse ja wiinamüügi
kohta — II lugemisel.

6. Seisuste kaotamise seadus —
II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **J.
Seljamaa**.

Sekretääri kohal abisekretäär **H.
Raudsepp**.

Koosolek algab kell 5.30 min.

1. Teadaandmine Juhataja **J.
muudatuste Seljamaa**: Awan
kohta Asutawa Asutawa Kogu koos-
Kogu koosseisus. oleku. Ettepanekuid
päewakorra muutmise

kohta ei ole olnud, sellepärast loen päe-
wakorra wastuwõetuks. Teatan, et Asu-
tawa Kogu liikme R. Aström'i poolt on
tulnud teadaanne, et ta Asutawast Ko-
gust lahkub. Asutawa Kogu juhatusel
on kutse saadetud järgmisele kandidaa-
dile wastawast rühmast.

2. Komisjonide Juhatusel on tul-
täiendawad nud kirjalik teadaanne
walimised. rahwasaadik J. Sõna-
jalg'i poolt rahaas-
janduse komisjonist lahkumise kohta.

A. Anderkopp (töer.): Rahaasjan-
duse komisjonist lahkunud rahwasaa-
dik J. Sõnajalg'i asemele panen ette
rahwasaadik M. Käbin'i.

Juhataja **J. Seljamaa**: (Hää-
letatakse.) Nähtawa enamusega
on rahwasaadik M. Käbin
rahaasjanduse komisjoni
walitud.

M. Kurs-Olesk (sd.): Lahkunud
rahwasaadik P. Karin'i asemele panen
ette keeluseaduse komisjoni rahwasaa-
dik P. Londo ja töökaitse komisjoni
rahwasaadik J. Pakk.

Juhataja **J. Seljamaa**: On ette-
panek tulnud lahkunud rahwasaadik P.
Karin'i asemele walida keeluseaduse
komisjoni rahwasaadik P. Londo, töö-
kaitse komisjoni rahwasaadik J. Pakk.
(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega
on nimetatud kandidaadid walitud.

3. Asutawa Kogu Asutawa Kogu
otsus Jüri Fors- nime peale antawate
man'ile temalt palwete läbiwaata-
konfiskeeritud mise komisjoni ette-
warandus tagasi panek Jüri Fors-
anda. man'ile temalt konfis-
keeritud liikumata wa-
randus tagasi anda. Sõna on aruandjal
akl. Kuusner'il. Rahwasaadik Kuusner
ei ole ilmunud. Kas wõib keegi teine
selle üle aru anda.

Asutawa Kogu nime peale
antawate palwete läbiwaata-
mise komisjoni aruandja **M.
Neps**: Käesolewas asjas teeb armu-
andmise komisjon Asutawale Kogule
ettepaneku Jüri Forsman'ilt konfis-
keeritud liikumata warandus temale tagasi
anda. Oma ettepanekut põhjendab kom-
misjon sellega, et liikumata waranduse,

see on koha konfiskeerimisega ei karistata mitte ainult süüdlast, vaid kogu tema perekonda ja sarnane karistus on isenesest väga karm. Komisjon tuli otsusele, et süüdlane Forsman oma karistuse, kolm aastat wangistust, ära kandma peab, kuid perekonda ei võiks mitte täiesti wiletsusse jätta ja sellepärast panen ette wastu wõtta järgmine otsus: Asutaw Kogu läbi waadates Jüri Tõnise p. Forsman'i palwet tema karistuse kergendamise kohta, mis tema peale pandud Tallinna-Haapsalu rahukogu otsusega 5. juunist 1919. a. ajutise walitsuse poolt wiinapõletamise ja põletiswiinaga kauplemise kohta 7. detsembril 1918. a. antud määruse paragrahw 2 punkt a põhjal, otsustas: Jüri Forsman'ile temalt eespool tähendatud otsusega konfiskeeritud liikumata warandus tagasi anda.

H. Nurk (sd.): Asi kujuneb wiimaks nii wälja, et Asutaw Kogu ei saa enam muuga tegemist teha, kui kõrtsidega ja salawiinapõletajatega. Kui ükskord siin ühele salawiinapõletajale sai armu antud, siis põhjendati seda sellega, et wiinapõletaja on ju waene inimene ja võib olla on eksikombel karistada saanud. Praegusel juhtumisel on tegemist aga sõna tõsisel mõttes kapitalistiga, kes wiina on teinud. Selle mehe ülesastumist ei saa sugugi seletada sellega, nagu oleks tema mõni waene inimene, kes omale kõrwalise teenistusega on katsunud ülespidamist leida. Peale selle on see mees kõige paremas mehe eas — 41 aastat wana. Temal on talukoht Kirna wallas. Talukoht on 26 tiinu suur, siis täieliku inwentaari ja majapidamisega. Kui aruandja tähendas, et waranduse konfiskeerimise all kannatab kogu perekond, siis peab ütleva, et see iga karistuse juures nii on. Kui mehele määratakse rahatrahw 10 marka, siis kannatawad selle all ka tingimata naine ja lapsed. Salawiinapõletamine kaswab kohutawa kiirusega. Ajutise walitsuse seadust, mille põhjal siin karistus määratud, ei ole mõeldudki muuta, ei ole sugugi üles tõstatud küsimus, et see seadus liig wali oleks. Minu arwates ei ole sugugi otsarbekohane käesolewal juhtumisel, kus meil tegemist on weel rikaste inimestega, karistust muuta. Asutaw Kogu peaks küll selle armuandmise tagasi lükkama ja mina teen ettepaneku Jüri Forsman'i palwe järelusteta jätta.

H. Kuusner (rhw.): Armuandmise komisjon waatas selle palwe läbi ja jõudis ühel häälel otsusele, et seda palwet tuleb osalt täita. Siin ei ole juttu mingisuguse kapitalismi toetamisest, vaid siin on wälja mindud sellest seisukohast, et waranduse konfiskeerimine mitte otsarbekohane ei ole. Isegi meie põhiseadus näeb ette, et waranduste konfiskeerimised, surmanuhtlused ja teised sarnased karistamise wiisid ei wõi tulla õiguslikus riigis. Peale selle ei ole siin tegemist mitte kapitalistiga, vaid saunikuga. Mitte karistuse waljus ei anna neid tagajärgi, mis salawiinapõletamise ja teiste wäärnähtuste juures tahetakse kätte saada, vaid järjekindlus ja õigus. Meie leiame, et igatahes sarnane karistus ei ole mitte küllalt õiglane, et see karistus peasjalikult mitte süüdlast ei taba, vaid tema perekonnaliikmeid ja sellepärast jätab ka komisjon kõik muu osa tema karistusest alles ja muudab ainult osa, mis waranduse konfiskeerimisesse puutub ja mina arwan, et Asutaw Kogu sellele ühemeelsele otsusele kaasa hääletab.

J. Jans (sd.): Tarwitan juhust, et Asutawa Kogu kui ka walitsuse tähepanu juhtida selle wäljakannatamata asjaolu peale, mis meil salawiinapõletamisega wõitlemise juures seaduste ja nuhtluste asjus on. Ajutise walitsuse poolt on seadus wälja antud, mis väga karm on, kus karistatakse mitmeaastase kinni panemisega ja waranduse konfiskeerimisega, missugused määrused minu arwamise järele nüüdsele õigluse mõistele mitte ei wasta, näiteks waranduse konfiskeerimine. Teiselt poolt karistatakse wägede ülemjuhataja määruste järele isikuid, kui ma ei eksi, lugesin seda wiimastest ajalehenumbritest, ainult 500-margalise trahwiga sama kuriteo, salawiinapõletamise eest. Niisugune wahe trahwides salawiinapõletamise asjus on isenesest juba kõrwalt waadates mitte sünnis ja sünnitab igasuguseid segadusi selles wõitluses eneses. Wägede ülemjuhataja määruses on trahwid kergemad ja inimlikumad määratud, kuna teisest küljest selle tõttu salawiinapõletamine kaswab, et trahwid liig wäikesed on. Kohtud ei wõta jälle protsessisid arutamisele sellepärast, et trahwid suured on. Kohtuministrile tuleks südame peale panna, et tema ligemal ajal salawiinapõletamise wastu wõitlemise määruste

ühtlustamiseks samme teeks, sest muidu oleks wõitlus salawiinapõletamisega Don Quixote'i wõitlus.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja sõna ei tarwita. Panen hääletamisele Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjoni ettepaneku, Jüri Forsman'ile temalt konfiskeeritud liikumata warandus tagasi anda. (Hääletatakse.) Nähtawana musega on komisjoni ettepanek wastu wõetud.

4. Täiendaw seadus Asutawa Kogu poolt 21. oktoobril 1919. a. wastu wõetud seadluse rahwahääletuse ja rahwa seadus-algatusõiguse kohta — Asutawa Kogu liikmete K. Wirma, J. Jans'i ja H. Nurk'i ettepanek.

dud, et Eesti kodanikkudele kindlustatakse seaduse algatusõigus, kui sellekohane ettepanek vähemalt 3000 hääleõigusliku kodaniku poolt tehtakse, korras, mis sellekohases seaduses lähemalt ära määratakse. Selles samas seaduse paragrahwis on tähendatud, et antakse eriseadus wälja selles asjas. Eriseadus on ka wälja antud ja selle eriseaduse § 25 loeme meie aga järgmist, see on seaduse algatusõiguse peatükis ja siin on räägitud, kuidas seda seaduse algatust wõib ette wõtta. Muuseas räägib § 25: „Kui seaduse algatuse nõudmine wäljatöötatud eelnõuna sisse antud, wõib Asutaw Kogu; a) eelnõu wastu wõtta ehk tagasi lükata; wiimasel juhtumisel läheb kodanikkude poolt sisseantud eelnõu rahwahääletusele; b) eelnõu muuta ehk uuesti wälja töötada; mõlemal juhtumisel pannakse kui Asutawa Kogu, nii ka kodanikkude poolt sisseantud eelnõu korruga rahwahääletusele“.

Nõnda on siis ajutise walitsemise korra § 13. põhjal wäljaantud seadus tegelikult muutnud seda korda, et rahwahääletamisele wõib tulla seadus siis, kui seda nõuab 25.000 kodanikku ja on tagasi wiidud selle peale, et wõib 3000 kodaniku nõudmisega iga seadus hääletamisele tulla. Mina toonitan seda, et ni-

melt iga seadus wõib tulla, sest et selle § 25. põhjal ei tarwitse midagi muud teha, kui eelnõu kokku seada, millele on tarwis natuke wahet sisse teha, mis lahku läheb sellest, mis Asutaw Kogu wastu on wõtnud ja siis on tegelik tagajärg see, et ta peab rahwahääletamisele tulema. Selle wastu on wastuarwamine ja öeldakse, et § 13. on öeldud, et Asutawa Kogu seadused, millel puudub edasilükkamatuse iseloom, nimelt need seadused, mis Asutawa Kogu poolt on wastu wõetud, tulewad rahwahääletamisele 25.000 kodaniku nõudmisel, kuid see ei ole öeldud nende seaduste kohta, mis Asutawa Kogu poolt wastu wõetud ei ole. Tähendab täiendaw seadus käib just nende seaduste kohta, mis Asutaw Kogu wastu ei ole wõtnud ja ainult nende seaduste kohta, mis Asutaw Kogu on wastu wõtnud, on tarwis 25.000 häält. Aga nende seaduste wastu, mis ta wastu ei ole wõtnud, on tarwis ainult 3000 häält. Mina ütlen, et niisugune seletus oleks puhta sofismi wallast. Nende seaduste jaoks, mis Asutaw Kogu on wastu wõtnud, tarwitseb anda sisse sarnane, kuid uus seaduseelnõu ja selle tagajärjel wõib iga seaduse, mis Asutaw Kogu on wastu wõtnud, 3000 häälega rahwahääletamisele panna.

Mina ütlen, et rahwahääletamine ei ole mitte naljaasi. Meie Asutawa Kogu walimise kulud, kui neid kõiki kokku wõtta, on üle 2.000.000. Keskkomitee kulud üksi on üle 200.000, Tallinna linna kulud üle 80.000. Tallinna linnal oli wist 22 raiooni ja niisuguseid raioone oli meil üle maa umbes 500 ümber. Rahaks rehkendades saame üle 2.000.000. Kui meie seda arwesse wõtame, mis see praegu maksma läheks, siis saaksime kaunis suure summa, see on ligemalt 5.000.000, wõib olla ehk on see kõik tühi asi ja meie wõiksime 5.000.000 selle peale ära kulutada ja samuti ka rahwahääletamise päewi ära raisata, aga mina arwan, et see ei ole mitte tühi asi, waid see on ikkagi tõsine asi ja niisugust tõsist asja peaks ainult siis ette wõtma, kui on kindlasti teada, et rahwal tõsine tahtmine on oma arwamist selles asjas wälja öelda, aga mitte siis, kui waewalt 3000 kodanikul niisugune tuju tuleb. Kui meie waatame, kuidas on jaotatud ja kuipalju tuleb iga Asutawa Kogu liikme peale kodanikke, kui jaotada ära kõik hääleõiguslikud kodanikud Asutawa Kogu liigete arwu

peale, siis tuleb neid kaugelt üle 3000. Kui arwesse wõtta, et igal rahwasaadikul on seaduse algatamisõigus, see on, igal rahwasaadikul on õigus oma seadust ette panna ja see seadus tuleb Asutawas Kogus arutamisele ja hääletamisele. Kuid sellest ei saa meie siiski weel järeldada, et see ettepanek seadus peaks tingimata rahwahääletamisele tulema. Niisugust ettepanekut mina weel kuulnud ei ole. Tähendab, kui ühel rahwasaadikul niisugust õigust ei ole, siis ei peaks niisugust õigust ka olema umbes sama paljudel walijatel. Proportsiooni ei saa siin wõtta, nimelt kui üks kolmandik rahwasaadikutest wõiwad rahwahääletamist nõuda, siis walijatest ka wõtaksime samapalju. Meil on juba kindel seisukoht selles asjas wõetud ja selle üle ei maksa enam waielda. 25 tuhande peal on teatud wiisil kokku lepitud ja seda tähele pannes teen mina ettepaneku, et meie selle täiendawa seaduse, mis rahwahääletamist ja rahwa algatamisõigust lähemalt ära määraks, et see saaks kokku wiidud meie põhiseadusega, sellepärast et niisugusel kujul, nagu ta seal on, ei ole ta minu arwates kooskõlas põhiseadusega ja tema saaks kooskõlla wiidud lihtsalt siis, kui meie selle § 25. täiendaksime selle märkusega, mida rahwasaadikutele kätte on antud ja ma teen ettepaneku, et meie selle täienduse arutamisele kohe asume.

Juhataja J. Seljamaa: Rahwaesitaja Wirma poolt on ettepanek tehtud selle seaduseelnõu, nimelt rahwahääletamise ja rahwa algatusseaduse teisele lugemisele üle minna. Kodukorra järele on iga seaduse arutamise juures sõnawõimalus kahel kõnelejal poolt ja kahel kõnelejal wastu.

A. Anderkopp (töer.): Olen täitsa nõus sellega, mis rahwaesitaja Wirma siin ette tõi, et rahwahääletamine ei ole naljaasi. Kui siin nüüd rahwaesitaja Wirma wälja arwas, et rahwahääletamise wälised kulud wõiksid 5 miljonit maksma tulla, ja ma arwan, et meil rahwahääletamisel ka ikkagi seesama rahwahulk osa wõtab, mis Asutawa Kogu walimistelgi, ja et see rahwahulk suurenenud on, ja kui meie arwame, et see protsent ka osa wõtab, siis saaksime ehk nelisadatuhat walijat, see on keskmiselt 12 miljonit ja kui meie weel sinna juurde arwame nimekirjade kokkuseadmist, mis

jääks kogukondade ja omawalitsuse kanda, siis teeks see umbes 20 miljonit wälja. See oleks meie wäikesel riigil, mille aineiline kitsikus praegu õige tuntaw on, liig raske ja minu arwates täitsa ilmaasjata wälja anda, kuid kui arwatakse, et see rahwahääletamine tingimata tarwilik on ja kui öeldakse, et ei tohi sarnast wäikest arwu mitte mõõduandwaks pidada rahwahääletamise juures, siis peaks seda igatahes arwesse wõtma.

Ma ei hakka mitte lähemalt selle asja juures peatama, ehk küll tarwis oleks meie rahwahääletamise põhimõtteid selgitada, ma tahan siin praegu ainult ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida, nimelt et meil selle parandusega, mis siin ette on pandud, seda seadust mitte üksinda ei tahetud muuta, mida ajutise walitsemise kord maksma on pannud, waid seda taheti teistsugusele pinnale wiia, nimelt tahetakse selle rahwahääletamise seaduse ja algatusõiguse läbiwiimises kaks momenti läbi wiia, nimelt moment kui kolmtuhat hääleõiguslikku kodanikku nõuawad, et mingisugune seadus saaks Asutawa Kogu poolt arutamisele wõetud; 2) moment, et 25 tuhat hääleõiguslikku kodanikku seda nõuawad, nii et tahetakse weel midagi muud sisse seada, kui ajutise walitsemise korras see ette on nähtud. Minu arusaamise järele aga seda läbi wiia mitte ei saa, see oleks minu arwates nendesamadel põhjustel wõimatu, nagu rahwaesitaja Wirma seletanud.

Meie näeme riigiõiguses kolm instituti: esimene on rahwa referendum, teine instituit on rahwaalgatus ja kolmas on rahwahääletamise nõudmise õigus. Nii olen ka mina sellest küsimusest aru saanud. Mina waatasin ajutise walitsemise korra wäljatöötamise protokollidest, et seal hoopis teist kõneldakse ja nüüd siin korraga ütlesime tulla, et ajutise walitsemise korra § 13. on mõeldud rahwahääletamise ja rahwa algatusõiguse puhul midagi muud.

See käesolew parandus, mis siin ette on pandud, tahab teha algatusõigusest referendumini õiguse, tema tahab anda wõimaluse kolmetuhandele kodanikule mõnda seadust Asutawale Kogule läbiwaatamiseks anda, eelnõu, mida Asutaw Kogu oma äranägemise järele wõib kolikambri heita. Kuid see ei ole mitte algatusõigus, nagu seda senni tuntakse, waid see seisab selles, et teataw arw hääleõiguslikke kodanikke annawad teataw seaduseel-

nõu sisse, mille kohta walitsus oma seisukohta wõtab jne.

Mina iseenesest ei pea mitte tarwiliuks, et mingisugune seadus rahwahääletamise alla läheb, mina aga arwan, et see on meie ajutises walitsemise korras ära nähtud ja täiesti uue wahekorra selgitamine, mida siin aga teha ei saa. Meil on põhiseaduses ette nähtud rahwa algatusõigus ja seal on ette nähtud kolmtuhat häält. Kui arwatakse, et see iseenesest wäikene on, siis tuleb muuta ajutise walitsemise korda, aga selle eel nõuga midagi kätte ei saa.

Esiteks näitab tema seda, et üldse ei mõisteta hinnata ajutise walitsemise korra määrusi ja neist aru ei saada, teiseks segaks ta rahwaalgatuse mõiste rahwahääletamise mõistega, mis maks wa seaduse juures mitte ei ole, ja kolmandaks peab ütleva, et see oleks raskuseks seadusandlikule arenemisele ja seadusandlikule tööle. Siis on weel arusamatut ja mis õieti kahelda laseb, mida siis meie walitsemise korra juures on tahatud wastu wõtta ja mida mitte.

Mina arwan, et rahwa rahaga ei tohi nii ümber käia ja et ülekohus oleks selle wäikese arwu juures peatada. Kuid seda tähele pannes ei wõetud mitte arwesse, kui see sellekohases komisjonis arutamisel oli, ja kui nüüd öeldakse, et rahwa rahaga nii ümber käia ei saa ja ära kulutada wõimalik ei ole nii wäikese arwu pärast, siis wõtab Asutaw Kogu selle põhimõtte wastu ja muudab ajutist walitsemise korda: 3000 hääle asemel wõtab 25 tuhat. Kuid mina kordan weel, et see siiski wõimalik ei ole niimoodi talitada, ta ei ole wõimalik sellepärast, et lihtsa seadusega endises põhiseaduses ajutise walitsemise korda kuidagi muuta ei saa. Ja sellepärast peame meie seda teed käima, mis ajutise walitsemise korras ette on nähtud.

Sellepärast panen mina ette seda parandust mitte arutamisele wõtta, kui aga leitakse, et algatusõigus on tarwis piirata, siis oleks loomulik nende poolt parandust teha, et ajutise walitsemise korra § 13. tuleks lugeda 3 tuhande hääle asemel 25 tuhat. Ja siis saaksime meie ajutise walitsemise korras algatusõigusest nii aru, aga mitte nõnda, nagu ettepaneku tegija on arwanud. Kordan weel, et see ettepanek tuleb igatahes Asutawa Kogu otsustamiselt ära wõtta, sellepärast

et ta meie põhiseaduse wastane on. Ajutise walitsemise korda meie selle eel nõuga muuta ei saa ja ma teen ettepaneku, et ajutise walitsemise korra § 13. järele wõtta 3 tuhande asemele 25 tuhat.

J. Jans (sd.): Mina, kui selleaegne põhiseaduse komisjoni liige, kui ajutist walitsemise korda arutati, konstateerin, et komisjon täiesti kindlale seisukohale asus, et rahwahääletamisele tuleb seadus panna, kui 25 tuhat hääleõiguslikku kodanikku, wõi üks kolmandik Asutawa Kogu liigetest seda nõuab ja et algatusõigus tuleb anda 3. tuhandele hääleõiguslikule kodanikule. Selle wiimase wastu waidles akl. Olesk, et demokraatlikus riigis igal kodanikul wõimalus on seadust algatada. Arwati siiski, et arwu 3. tuhande juurde tuleb jääda otstarbel, et seadusandlikku koda ei wõiks ettepanekutega liiga koormata, mis ta kalli aja ära raiskaks. Ainult 3. tuhandele wabariigi kodanikule tuleb õigus anda nõuda, et seadusandlik asutus teatud seaduse arutamisele peab wõtma ja siin ma loen ajutise walitsemise korra teksti ette, kus on öeldud: (§ 13) „Asutawa Kogu seadused, millel puudub edasilükkamatusel iseloom, peab ette pandama rahwale wastuwõtmiseks ehk tagasilükkamiseks, kui 25 tuhat hääleõiguslikku kodanikku ehk üks kolmandik Asutawa Kogu liigetest seda nõuawad. Asutaw Kogu määrab tingimused ja tähtajad, mis rahwahääletamisel tulewad täitmisele wõtta.“

Eesti kodanikkudele kindlustatakse seaduste algatusõigus, kui sellekohane ettepanek tehakse wähemalt 3.000 hääleõigusliku kodaniku poolt korras, mis lähemalt määratakse sellekohases seaduses. See on kõik, mis rahwahääletamise ja rahwaalgatusõiguse kohta ajutises põhiseaduses on öeldud. Sellest ei saa wälja lugeda, et wõimalik wõiks olla ajutise walitsemise korra põhjal niikaugele seaduseelnõu wiia, et ta 3.000 hääleõigusliku kodaniku ettepanekul rahwahääletamisele pannakse. Härra Anderkopp ütleb, et käesolewa ettepaneku sisseandjad tahtwat uut riigiõigust luua ja argumenteerib keeruliselt, et riigiõiguse teooria põhjal rahwaalgatusõiguse hulka ka rahwahääletamise õigus kuuluda. Tähendab, et seadusandlikud asutused wõtawad seaduseelnõu, mis 3.000 kodaniku poolt ette pandud, arutamisele ja ta läheb

siis ilma paragrahwi esimest osa tähele panemata rahwahääletamisele. Rahwahääletamise mõiste on ometi selge: terve rahwas peab hääletamise abil seaduseelnõu kohta seisukoha wõtma. Üheski riigiõiguse õpperaamatus ei leia teistsugust seletust ja ükski teadlane ei wõi niisugusele seisukohale asuda, nagu härra Anderkopp. Põhiseaduses on kindlasti öeldud, et 25-tuhande hääleõigusliku kodaniku nõudmisel seaduseelnõu rahwahääletamisele tuleb. Täiesti põhiseaduse wastu käib see määrus, mille põhjal ühte seaduseelnõu tahetakse 3-tuhande hääleõigusliku kodaniku nõudmisel rahwahääletamisele panna. Et segadust, mis selle põhiseaduse wastase seisukorra pärast tekkinud, kõrwaldada, on tarwis arutamisel märkus, rahwahääletamise ja rahwaalgatusõiguse kohta wäljaantud § 25. juurde wastu wõtta.

A. Anderkopp (töer.): (Paremalt poolt: Kas Teie aru saite, mis ta rääkis?) Ei, niipalju sain ma aru, et ta riigiõigust ei tunne. Ma tahaksin härra Jans'ilt teada saada, missugust riigiõigust see tunneb, kes seletab, et rahwas annab eelnõu sisse ja see saadetakse rahwahääletamisele. Referent on seda niiwiisi seletanud. Mina arwan, et meie mingisugust uut riigiõigust looma ei hakka. Rahwahääletamise õigus seisab selles, et ta tahab näha, kas see seadus wastuwõetaw on. Seadust ei wõi ometi paberikorwi heita ja meie ei saa mitte seadust muuta, sest see muutmise võimalus on ära wõetud seaduste juures, mis seadusandlik koda on wastu wõtnud. Teie ei anna ometi rahwale õigust seadust läbi wiia, mida seadusandlik koda mitte ei ole arutanud. Kui see seadus wastu ei wõeta, siis panen ette § 13 osa 3 tuhat ära jätta ja panna 25 tuhat, ja see asi on siis selge. Ettepanud parandustega ei saada kätte ühte ega teist, waid meie ütleme, et 3 tuhat häält on wähe, meie tahame rohkem — 25 tuhat, et mitte rahwa warandusega mängida. Meie uut riigiõigust küll luua ei saaks, kuid kordan weel oma ettepanekut, et rahwaesitaja Wirma ettepanek tuleb tagasi lükata, ja kui ettepaneku tegijad arwawad, et arw 3 tuhat wäike on seadusalgatuse ettepaneku tegemiseks, siis wõetagu 25 tuhat, kuid mitte selle ettepaneku parandusena, waid juba ajutise põhiseaduse parandusena. (J. Jans, sd.: lu-

gege seda põhiseaduse paragrahwi!) Olen teda rohkem lugenud, kui Teie. (K. Päts, maal.: Jans on palju lugenud!)

Juhataja **J. Seljamaa**: Rahwaesitaja Wirma tegi ettepaneku Asutawa Kogu poolt 21. oktoobril 1919. a. wastuwõetud seadluse rahwahääletamise ja rahwa seadusalgatusõiguse kohta täiendawa ettepaneku esimesele lugemisele asuda. (Hääletatakse.) Rahwaesitaja Wirma ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

5. Awalikkude Hariduskommissioni aruandja W. seadus — II lugemisel. Päts kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 74—81.

Peatükk VI. Pedagoogikanõukogu. § 74. Pedagoogikanõukogu liikmeiks on:

- kõik kooliõpetajad (tunniandjad ühes arwatud),
- kooli arst, (kus ta olemas on),
- hoolekogu esitaja.

Täheendus: Kõik õpetajad on kohustatud pedagoogikanõukogu koosolekust osa wõtma.

§ 75. Pedagoogikanõukogu ülesandeks on kooli kaswatuslikkude ja õpetuslikkude küsimuste ning nendega lähedas ühenduses olewate muude koolielu küsimuste lahendamine. Iseäranis kuulub tema wõimupiiri:

- Kaswatus- ja õpewiiside arutamine koolitöö wiljakamaks tõstmise sihis.
- Arutamise õpekawa läbiwõtmise ulatuse, korra ja kõrwalkaldumiste üle ettenähtud piiridest.
- Kaswatus- ja õpetustöö jaotamine üksikute õpetajate wahel ja tunnikawa kokkuseadmine.
- Õpetajate poolt kokkuseatud töökawade arutamine.
- Õpetustöös tarwisminewate õpewahendite walimine ja soetamine.
- Õpetustöö aruande kokkuseadmine.
- Õpilaste wastuwõtmine ja wastawaisse klassidesse paigutamine.
- Õpilaste töö hindamine, nende edasiwiimine klassist klassi, lõpetajate koo-

list väljalaskmine ja õpilastele tunnistuste väljaandmine.

9. Õpilaste kohta käiwate määruste väljatöötamine.

10. Koolis tarwitatawate kaswatuslikkude abinõude üle otsustamine.

11. Kooliruumide ärajaotamine tarwitamiseks õpetajatele, õpilastele ja kooliteenijatele.

§ 76. Pedagoogikanõukogu koosolekuid peetakse õpeajal vähemalt kord kuus.

§ 77. Pedagoogikanõukogu astub kokku kas juhataja wõi tema asetäitja kutsetel, wõi $\frac{1}{3}$ osa liikete ettepanekul.

§ 78. Pedagoogikanõukogu koosolekuid juhatab koolijuhataja, tema äraolekul juhataja asetäitja wõi nõukogu poolt walitud koosoleku juhataja.

§ 79. Pedagoogikanõukogu koosolekud on otsuswõimsad, kui neist osa wõtavad $\frac{3}{4}$ osa õpetajatest.

§ 80. Koosoleku otsus on maksew, kui tema poolt on enam kui pool koosolijatest. Kui hääled poolenewad, annab juhataja hääle enamuse.

Peatükk VII. Kooli hoolekogu. § 81. Igal algkoolil on hoolekogu.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

§ 82. Hoolekogu liikmeiks on:

1. Kooli määralsed õpetajad, 1—3, nende hulgas koolijuhataja.

2. Lastewanemate esitajad, 1—3.

3. Kohaliku kogukonna omawalitsuse esitajad, 1—3, wõimalikult kogukonna omawalitsuse liikmed.

4. Esitaja asutuste wõi isikute poolt, kes kooli majanduslikult toetawad, kui toetuse kogusumma teeb wälja vähemalt $\frac{1}{3}$ kooli majanduslikkudest kuludest.

5. Kooliarst, kus ta olemas on.

Märkus I. Koolides, mille ringkond ei käi kokku kohaliku kogukonna omawalitsuse territooriumiga, walitakse hoolekogusse kogukonna omawalitsuse esitaja maakonnanõukogu poolt.

Märkus II. Lastewanemate esitajad walitakse igal sügisel peale õpeaasta alguse ühe aasta peale. Kogukonna omawalitsuse esitajad walitakse sama aja peale, kui nende walijate wolitused kestawad.

A. Weiderman (töer.): Et hoolekogul wäga tähtsad ülesanded koolielus

on, siis oleks soowitaw, et kõikidel õpetajatel oleks wõimalus hoolekogust osa wõtta hääleõigusega. Teen paranduse § 82. I märkusena sisse wõtta: „Kõik koolis töötawad õpetajad wõiwad hoolekogu koosolekutest sõnaõigusega osa wõtta“.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **W. Päts**: Ühinen rahwaesitaja Weiderman'i ettepanekuga.

Juhataja **J. Seljamaa**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 82 ühes parandusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

§ 83. Hoolekogu walib igal aastal õpetöö algul peale lastewanemate esitajate walimist omale juhataja, kirjatoimetaja ja kassahoidja, wiimase õpetajate hulgast.

Märkus: Tarwilikul korral wõib juhatus suuremaarwuline olla.

J. Piiskar (sr.): Ma panen ette § 83 lõpulause: „Wiimase õpetajate hulgast“ maha kustutada, sest ma ei näe mingisugust wadjadust, miks kassahoidja amet just õpetaja käes peab olema. Kassahoidja amet toob enesega ikkagi suurema töö kaasa, mis õpetaja koolitöö kohta takistawalt wõib mõjuda. Kassahoidja wõib ju wäga hästi teine isik olla.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **W. Päts**: Kui hoolekogus leiduks mõni teine sarnane isik, kes wäljaspool kooli olles soowiks kassat pidada ja sel otstarbel alati kooli juures wiibiks, et tarwisminewaid summasid wälja maksta, siis ei oleks ju selle wastu midagi, et kassapidajaks eraisik oleks. Et aga wäljaspool kooli olewal isikul sarnane kohustus raske täita oleks, sellepärast otsustas komisjon kassahoidja ameti ühele õpetajatest määrata.

Juhataja **J. Seljamaa**: Rahwaesitaja Piiskar'i poolt on järgmine parandus tehtud: § 83. lõpust maha kustutada sõnad: „Wiimase õpetajate hulgast“. Aruandja on selle paranduse wastu waielnud, sellepärast tuleb parandus hääletamisele. (Hääletatakse.) Näh-

tawa enamusega on parandus vastu võetud. Panen § 83 ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 83 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 84. Hoolekogu ülesandeks on hoolitseda kooli eest üldse, iseäranis tema majandusliku külje eest. Selle ülesande täitmiseks kuulub tema tegewuskonda:

1. Järelwalwe nende laste korraliku kooliskäimise üle, kes kohaliku kooliwalitsuse poolt hoolekogu korralduse alla kuuluwa kooli õpilaste nimekirja on kantud.

2. Õpilaste toitlus- ja terwisolude korraldamine.

3. Waesemate õpilaste warustamine õpetarwetega, riietega ning jalanõudega.

4. Pedagoogikanõukogu poolt ette pandud õpilaste kohta käiwate määruste läbiwaatamine ning heakskiitmine.

5. Õpetajate kandidaatide ettepanemine waliwale asutusele.

Märkus: Mõjuwail põhjustel wõib waliw asutus hoolekogu poolt ette pandud kandidaadid ka walimise alla wõtmata jätta, kui ka õpetajad walida omalt poolt ülesseatud kandidaatide hulgast.

6. Õpetustöö pealtkuulamine oma esitajate läbi.

Tähendus: Nende esitajate arwu määrab kindlaks hoolekogu, kokku leppides maakonna wõi linna kooliwalitsusega. Hoolekogu esitajail ei ole õigust klassis tähendusi teha. Nad wõiwad oma arwamised ja tähelepanekud ette tuua hoolekogu koosolekul.

7. Ettepanekute tegemine kohalikule kooliwalitsusele õpetaja lahtilaskmise asjus.

8. Ettepanekute tegemine kohalikule kooliwalitsusele uute õpeainete sisseseadmise ning uute klasside wõi kursuste awamise asjus.

9. Abinõude otsimine kooli ainelise külje tõstmiseks.

10. Kooli kapitaalide tarwitamine ning walitsemine juhatuskirjade põhjal, mis hoolekogu poolt kokku seatud ja maakonna- wõi linnawalitsuse poolt heakskiidetud.

11. Kooli liikumata ning liikuwa waranduse korrashoidmise järelwalwe.

12. Kulude eelarwe kokkuseadmine ja tarwilikkude summade muretsemine.

13. Järelwalwe, et koolile määratud summad tarwitatakse õieti ja otstarbekohaselt; kooli majapidamise, sissetulekute ning wäljaminekute rewideerimine.

14. Oma tegewuse kohta aastaaruande kokkuseadmine.

15. Kooliteenija ametisse määramine ja ametist tagandamine koolijuhataja ettepanekul ja tema tegewusala ning õigusi määrawa juhatuskirja kokkuseadmine.

J. Puss (sd.): Omal ajal andis Asutaw Kogu selle seaduse omawalitsuse komisjoni läbiwaatamiseks ja paranduste tegemiseks neis küsimustes, mis kooli ülewalpidamisega ja asutamisega ühenduses. Omawalitsuse komisjon, läbi waadates seda seaduseelnõu ja ära kuulates haridusministeeriumi ja hariduskomisjoni esitajaid, jõudis otsusele: Asutawale Kogule ette panna algkoolide seaduseelnõust wälja jätta §§ 23, 25 ja 84. ja neid mahutada üldse koolikorraldusse sellekohaste parandustega. Oma otsust põhjendas omawalitsuse komisjon järgmiselt: Tähele pannes weel p. 12 § 84-das, on hoolekogu täielik iseseisew territoriaalse kooli omawalitsuse üksusena konstrueerinud, wäljaspool kindlat wahekorda algkoolide ülewalpidajate kogukondadega, mis suureks hõõrumisteallikaks wõib olla. Omawalitsuse komisjon leiab kõige selle järele, et algkoolide seaduseelnõus ettenähtud omawalitsuse asutuste wahekord mitte tagatise ei anna edukaks tööks ja kooliwalitsuse korraldus kõigis osades ühtlasemalt ja põhjalikumalt wälja peab töötatama.

Ma juhiksin tähelpanu selle peale, et selle § 84-ga pannakse õieti kõik kooli ülewalpidamise ülesanded kooli hoolekogu peale, kuna aga sellesamas seaduses on olemas § 25, mis ütleb, et wallad, alewid ja need linnad, mis moodustawad iseseiswa administratiiw üksuse, kannawad kõik kooli kulud, peale õpetajate palkade. Peale selle räägitakse siin weel waesemate õpilaste eest muretsemisest, mis hoolekogu ülesanne peab olema. Arusaamatuks jääb aga, kust hoolekogu selle raha peab wõtma, mis talle wõimaldaks oma ülesannet täita.

Siin on veel räägitud kooli kapitaa-
lide walitsemisest, mis ka hoolekogu
ülesandeks jääks. Sellega wõiks veel
leppida, sest wõib olla, et see teatawal
korral kooli juures olewaid erikapitaali-
sid puudutab.

Siis on veel punkt 12 öeldud, et ku-
lude eelarwe kokkuseadmine ja tarwili-
kude summade muretsemine hoolekogu
ülesanne on. Siiamaani ei ole meil sar-
nast maksuseadust olemas, mille järele
oleks hoolekogul iseseisew maksujaota-
mise wõimalus. Mina arwan, et seda
olema ei saa, et maksujaotust ja wõtmist
ainult kohalik linna, alewi ja walla oma-
walitsus teha wõib.

Siis on veel hoolekogu ülesandeks
jäetud kooliteenija ametisse määramine
ja ametist tagandamine, peale selle veel
muud sisemise korralduse küsimused.
Üldse on seadus kaunis puudulik, sest
isegi see küsimus on lahtiseks jäetud, kes
kooliõpetaja walib. § 13. on öeldud, et
hoolekogu wõib ainult kandidaadid üles
seada õpetajaid waliwale asutusele. Kes
õpetaja aga walib, see küsimus on lah-
tiseks jäetud. Kui see küsimus on wõi-
nud lahtiseks jääda, siis wõiwad ka wäga
hästi lahtiseks jääda need hoolekogu
peensusteni ülesloetud ülesanded, millega
omawalitsuse asutuste ja hoolekogu wa-
hel kohapeal kokkupõrkamised wõiwad
tulla, sest kahte isandat ei saa majas
olla. Siin aga on kooli ülespidajaiks kaks
asutust määratud, kaks korraldajat, ja
sarnane määrus wõib ainult segawalt ja
takistawalt kooli töö peale mõjuda. Peaks
kindlasti ära määrama asutused, kes kooli
ülewal peawad ja selle eest ka wastutust
kannawad. Seda ei ole aga selles seaduses
mitte tehtud. Sellepärast toetan omawa-
litsuse komisjoni ettepanekut, seda pa-
ragrahwi käesolewast seadusest wälja
jätta ja kooli korralduse seadusesse muu-
datustega paigutada.

A. Weiderman (töer.): Kui kooli
juurde mingisugune asutus luuakse, siis
peaksid ka selle asutuse ülesanded ära
määratud olema. Kui meie rahwaesitaja
Puss'i ettepaneku wastu wõtaksime, siis
jääks küsimus lahtiseks, misjaoks meie
kooli hoolekogu loome, teda ei oleks tar-
wis olnud. Arusaadaw, et kooli ülewal-
pidaja — wallawalitsus maal ja linnawa-
litsus linnas — ei wõi ise teada ja otsus-
tada, mis koolil tarwis läheb. Linnawa-
litsusel linnas on muidki ülesandeid, kui
seda arutama hakata, kas seal koolile

nüüd kolm wõi wiis silda puid tarwis lä-
heb, kas seda wõi teist lauda tarwis osta
on. Ma arwan, et niisugust ülesannet ei
peaks linnawalitsuse wõi wallawalitsuse
peale panema, waid nende peale, kes koo-
liga lähemas ühenduses on. Hoolekogu
on see asutus, kes eelarwe kokku seab,
muidugi eelarwe kinnitab kooli ülewalpi-
daja. Ülewalpidajal on wõimalus, kas ta
määrab selleks summasid wõi ei määra.
Hoolekogu ei saa iseseiswalt summasid
wälja anda, waid need kulud kantakse ik-
kagi kooli ülewalpidaja poolt. Omawa-
litsus waatab järele, kas ettepanekud on
küllalt põhjendatud ja otstarbekohased ja
otsustab nende üle. Kui meie selle küsi-
muse, mis on hoolekogu ülesanne, lahen-
damata jätame, siis jääb see küsimus lah-
tiseks, kes peab õieti kooli üle waatama.
Just selleks on hoolekogu olemas, hoole-
kogust wõtawad osa omawalitsuse esi-
tajad, kes sidemeks ülewalpidaja ja kooli
wahel. Ühe ja teise punkti kohta wõiks
parandusi ette wõtta, mõni isegi wälja
jätta, näiteks punkt 10 wõiks niisugusel
kujul, nagu ta on, arusaamatusi tekitada,
sest nagu meie teame, on wallal iseära-
likud kooli kapitaalid olemas ja neid ei saa
hoolekogu kätte anda ilma pikema jututa.
Teiseks arwan ma, et sellele paragrah-
wile tuleksid järgmised parandused juurde
lisada, et kooli hoolekogu, kes walwab
korraliku kooliskäimise üle, peaks üht-
lasi otsustama nende põhjuste üle, kas
laps puudub wabandamata wõi waban-
datawatel põhjustel ja muidugi ka, kas ta
tunnistab teda trahwialuseks wõi mitte.
Just see peaks jääma kooli hoolekogu
ülesandeks, sest linna kooliwalitsusel on
õige raske selle üle otsustada, kes koolist
puudub wabandamata ja kes wabandata-
watel põhjustel, ja trahwiraha äramäära-
mine peaks jääma lastewanematest, õpe-
tajatest ja omawalitsuse liigetest koos-
seiswa hoolekogu hooleks. Ma panen
ette järgmine lisandus juurde wõtta: „16)
otsustamine õpilaste koolist puudumiste
põhjuste üle ja tunnistamine neid waban-
damataks ehk wabandatawateks. Tä-
h e n d u s: Asja arutamisele lapse puu-
dumise üle kutsub hoolekogu juhataja
lapse wanema wõi hoolekandja, wi-
mase mitteilmumine ei loeta põhjuseks
asja arutamise edasilükkamiseks. 17)
Trahwiraha järgu äramääramine õpilaste
puudumise korral wabandamata põhjustel
ja teatamine sellest trahwitawale lapse-
wanemale wõi hoolekandjale.“

J. Piiskar (sr.): Siin on punktid, mis teistsugust iseloomu kannavad, näiteks punkt 4: „Pedagoogikanõukogu poolt ette pandud õpilaste kohta käivate määruste läbiwaatamine ning heakskiitmine.“ Siin on paar punkti sisse võetud, mis teist iseloomu kannavad ja sellepärast kasvatuse osasse kuuluvad ja õpetaja või pedagoogilisse võimupiiri ja mitte hoolekogu võimupiiri ei kuulu. Peale selle tegin ma paranduse, sellest paragrahwist punkt 8. välja jätta „uute õpeainete sisseseadmise ning“. Selles mõttes teen ka wastawa paranduse punkt 3. juurde, nimelt välja jätta sõna „wae-semate.“

N. Kann (krst.): Rahwaesitaja Piiskar'i ettepaneku kohta, et punkt 4 välja jätta, ei ole mul midagi öelda, aga punkt 8. välja jätta on minu arust võimatu. Härra Piiskar'i poolt ettelõetud punktis, ettepaneku tegemine kohalikule kooliwalitsusele uute õpeainete sisseseadmise ning uute klasside ning kursuste awamiste asjus, see küsimus ei ole mitte pedagoogiline, see on teatawate kuludega seotud ja sellepärast peab ta siia jääma.

J. Westholm: (rhw.): See paragrahw tuleb ikka wastu wõtta, selle peale waatamata, et tema wastu niipalju on räägitud. Asi on nõnda, et kui meie selle paragrahwi wastu wõtame, ega meie sellega kooliwalitsuselt õigusi ära ei wõta. Hoolekogu peab pöörama omawalitsuse asutuste poole krediidsaamiseks ja sellepärast ei ole kartus põhjendatud, nagu wõiksid huwid kokku pörgata ja selle läbi hõõrumisi tulla kooli hoolekogu ja omawalitsuslikkude asutuste wahel. § 83-dal wahest oleks lõpp teisiti redigeerida, sest et seal kõik kooli asjaajamine on katsutud koondada kollegiaalse asutuse kätte. Wõiks kartus tekkida, kuipalju suudab ta punkt 11. äratähendada ülesandeid täita, kui koolijuhataja pealt wastutus kooli liikumata waranduse korrashoidmise eest ära langeb.

Haridusminister K. Treffner: Juba käesolewa seaduseelnõu I lugemisel oli mul juhus wastu waielda sellele wäitele, mis omawalitsuse komisjoni poolt ka tol korral ette toodi, nimelt et § 83. üldse seaduseelnõust välja jääks. Eelkõnelejad on juba minu mõtteid põhjendanud ja sellepärast ei taha ma pikemalt selle üle kõnelda ega kord

öeldut uuesti kordama hakata, tahaksin aga öelda, et siin wäikese arusaamatusega tegemist on. Käesolewa paragrahwi ei ole õieti hoolekogu tegewuses midagi muud ette nähtud, kui seda, mis praegu juba tarwitusel on, kus juures ühtegi hõõrumist, millest siin räägitud, praktiliselt ette ei tule, siin on ainult hoolekogude tegewus üksikasjalikumalt ette nähtud ja kindlamini piirjooned tõmmatud, nii et ei ole ühtegi põhjust seda paragrahwi täies ulatuses välja jätta. Kuid siiski on siin mõned punktid, mis parandust nõuawad. Teen omalt poolt järgmise paranduse, punkt 10 redigeerida järgmiselt: „Kooli kapitaalide walitsemine ja tarwitamine, kuiwõrd need sellekohaste määruste järele hoolekogu kätte on antud“. Siin on öeldud „kooli kapitaalide walitsemine ja tarwitamine“... Kapitaalid on harilikult omawalitsuse omad, omawalitsuse poolt määratud, tähendab, kui need omawalitsuse poolt antakse hoolekogu kätte tarwitamiseks, siis, mõistagi isesuguse seaduse või määruse põhjal. Üsikut koolide juures on wõimalik, et sarnased kapitaalid tekiwad, kas kingitustest, või hoolekogu enese algatusel kogutud summadest, mida hoolekogu oma äranägemise järele tarwitada wõib, või kingituse korral kinkija määruste järele, või omawalitsuse poolt määratud summad, mille tarwitamine sellekohaste juhtnõõride järele sünnib. Seesugused kapitaalid on koolide juures wäga soowitawad. Edasi wõiks wastuwaidluse välja kutsuda punkt 12., kus öeldakse „kulude eelarwe kokkuseadmine ja tarwilikkude summade muretsemine.“ Panen ette see punkt järgmiselt redigeerida: „Kulude eelarwe kokkuseadmine ja selle ettepanek kooli ülewalpidawale asutusele“. — Järgmine parandus oleks see, et punkt 13 juurde tuleksid lisada sõnad: „selleks maakonna või linna kooliwalitsuse poolt kinnitatud juhatuskirja põhjal.“ Oleks soowitaw, et selles paragrahwis nimetatud tegewuskord ja tegewusala milgil teel reguleeritud oleks ja et selleks linna või maakonna kooliwalitsuste, kui kooli ülewalpidajate asutuste orgaanide poolt sellekohased juhatuskirjad kinnitatud saaksid. — Teised punktid segadusi ja arusaamatusi tekitada ei wõi ja nimetatud parandustega wõiks selle paragrahwi wastu wõtta.

M. Neps (sd.): Ma teen ainult wäikese redaktsioonilise paranduse. Härra

Weiderman paneb ette § 83. 16-da punkti juurde tähendust lisada: „asja arutamisele lapse üle kutsub hoolekogu juhataja lapsewanema või hoolekandja, wiimase mitteilumumine ei või põhjuseks olla asja arutamise edasilükkamiseks“. Sellega ütleb härra Weiderman, et kui tahetaksegi asjaarutamist edasi lükata ja lapsewanema mitteilumisega motiweerida, siis seda teha ei tohi. Ma arwan, härra Weiderman tahab öelda, et see ei ole isenesest automaatlikuks põhjuseks. Kuid hoolekogu võib sellegipärast asja niimoodi motiweerida, et asjaarutamine sel põhjusel edasi lükatakse, kuid ta ei ole kohustatud seda tegema. Teen ettepaneku: „wiimase mitteilumumine ei loeta põhjuseks asjaarutamise edasilükkamiseks.“ Seega on hoolekogule võimalus jäetud asja nii või teisiti motiweerida. Edasi tuleks lugeda mitte „lapse“ waid „õpilase“.

A. Weiderman (töer.): Ühinen akl. Neps'i poolt tehtud parandusega.

Juhataja J. Seljamaa: Sõna on lõpukokkuwõtteks aruandjal.

Aruandja W. Päts: Rahwasaadik Puss'i poolt tehtud parandusega, et käesolew paragrahw wälja jääks, ei saa mitte ühineda juba sellegipärast, et meie enne eelmistes paragrahwides, kus algkooliseadus ette nähti, hoolekogud ära tähendasime. Need hoolekogu funktsioonid, mis ette nähtud, on enam-wähem kokku seatud hoolekogude ülesannetega. Peab täiesti ütlemata, et kooli hoolekogud iseseiswad rahamuretsejad ja ülewalpidajad ei ole, nemad on igal ajal saanud ainelist jõudu mõne annetaja, seltsi või asutuse käest. Kui ette tuuakse, iseäranis § 12 peale põhjendades, et kulude kokkuseadmiseks ja summademuretsemiseks on hoolekogud, kui iseseiswad koolide ülewalpidajad, ainelise waranduse muretsejad, siis peab tähendama, et see mitte haridusosakonna seletus ei ole. Kulude eelarwe seatakse kokku peaasjalikult koolide ülewalpidajate, maakonna, linna või mõne teise kooliülewalpidaja poolt. Et siin aga siiski selgust tuua, et mitte mõttewahetusi ette ei tuleks, siis võib haridusministeeriumi ettepanekuga täiesti ühineda. Mis rahwasaadik Weiderman'i poolt tehtud parandusse puutub p. 16 ja 17 näol, ja härra Neps'i poolt tehtud lisaparan-dusse, siis pean tähendama, et komisjo-

nis on nad sarnases mõttes arutamisel ol-nud ja wõin härra Weiderman'i parandu-segakomisjoni nimel ühineda. Ühineda ei saa aga härra Piiskar'i poolt tehtud ette-panekuga punkt 4. kohta, osalt põhjustel, mida rahwaesitaja Westholm ette tõi, niisama ka tema poolt ettetoodud parandu-sega punkt 8. kohta. See ei ole mitte ai-nult' pedagoogikanõukogu asi, waid puu-tub rohkem ülewalpidajat. Õppeainete sisseseadmine tarwitab teatawaid kulu-sid ja kui õpetajatel ja koolipidajatel tar-wilik summa ei ole käepärast, siis ei saa pedagoogikanõukogu mitte otsustada, ega kuludekandja käest küsida, kas ta seda jõuab, või mitte. Mis punkt 10. puutub, siis on haridusminister selle kohta paran-duse teinud, milles mõisteid ette tuuakse koolide kapitaalide kohta, mis neil tarwi-tada on, et selles paranduses mõisted kindlamalt määratud, sellegipärast võib haridusministeeriumi p. 10. kohta tehtud parandusega ühineda. Punkt 13. kohta tegi haridusministeerium paranduse, mis seaduse sisu ei muuda, nii et see punkt ei too midagi uut, waid ainult selgust selle punkti kohta, nii et selle parandusega võib ühineda.

Juhataja J. Seljamaa: § 84. kohta on esitatud järgmised parandused. Esimene parandus on rahwaesitaja Puss'i poolt, mis § 84. wäljajätmist nõuab. Teine parandus on härra Weiderman'i poolt, mis järgmiselt kõlab: „16) Otsustamine õpilaste koolist puudumiste põhjuste üle ja tunnistamine neid wabandamataks ehk wabandatawateks. Tä h e n d u s: Asja arutamisele õpilase puudumise üle kutsub hoolekogu juhataja õpilase wanema või hoolekandja, wiimase mitteilumumine ei loeta põhjuseks asjaarutamise edasilük-kamiseks.“ ning parandus punkt 17. kohta: „Trahwiraha järgu äramääramine õpilaste puudumise korral wabandamata põhjusel ja teatamine sellest trahwitawale lapse-wanemale või hoolekandjale.“ Tä h e n d a t u d parandustega on ühinenud aru-andja. Järgmine parandus on haridus-ministri poolt tulnud, et punkt 10. järgmi-selt redigeerida: „Kooli kapitaalide walit-semine ja tarwitamine, kuiwõrd need sel-lekohaste määruste järele hoolekogu kätte on antud.“ Tä h e n d a t u d parandu-sega on aruandja ühinenud. Punkt 12. kohta on haridusministri poolt järgmine parandus tehtud: „Kulude eelarwe kok-kuseadmine ja selle ettepanek kooliüle-walpidawale asutusele.“ Parandusega on

aruandja ühinenud. Punkt 13. kohta on haridusministri poolt tehtud parandus: § 84. p. 13. juurde lisada: „selleks maakonna wõi linna kooliwalitsuse poolt kinnitatud juhatuskirja põhjal.“ Tähendatud parandusega on aruandja ühinenud. Rahwaesitaja Piiskar'i poolt on esitatud järgmised parandused: Wälja jätta punkt 4, punkt 8-sast wälja jätta lause: „uute õpetainete sisseseadmise“ ja punkt 3-ast wälja jätta „waesemate“. Nende paranduste wastu on waielnud aruandja. Ma arwan hääletada järgmiselt: Kõigepealt tuleks hääletamisele rahwaesitaja Pussi ettepanek, tähendab, et kui § 84. on tagasi lükatud, siis ühes sellega langewad ära ka teised parandused, kui aga rahwaesitaja Pussi ettepanek Asutawa Kogu poolt wastuwõtmist ei leia, siis tulewad juba teised ettepanekud eriti hääletamisele, millega aruandja ei ole ühinenud, kuna need parandused, millega aruandja on ühinenud, tulewad ühes paragrahwiga hääletamisele. (Hääletatakse.) Rahwaesitaja Pussi ettepanek, § 84. wälja jätta, on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Panen hääletamisele akl. Piiskar'i ettepaneku, et § 84. punkt 3. wälja jätta sõna „waesemate“. (Hääletatakse.) Rahwaesitaja Piiskar'i ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Järgmine parandus on rahwaesitaja Piiskar'i poolt, et punkt 4. wälja jätta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Järgmine ettepanek rahwaesitaja Piiskar'i poolt on: § 84. punkt 8. wälja jätta sõnad: „õpetainete sisseseadmine ning“. (Hääletatakse.) Rahwaesitaja Piiskar'i ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 84. ühes rahwaesitajate Weiderman'i, Neps'i ja haridusministri poolt ette pandud parandustega, millega aruandja on ühinenud. (Hääletatakse.) § 84. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Päts** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 85—89.

§ 85. Hoolekogu ja tema juhatuse koosolekud peetakse tarwiduse järele.

§ 86. Hoolekogu kutsub kokku juhataja, wõi juhataja äraolekul — tema ase-

mik. Hoolekogu kutsutakse erakorraliselt kokku, kui seda kolm liiget nõuawad.

§ 87. Hoolekogu koosolekuid juhatab hoolekogu juhataja wõi tema äraolekul koosoleku poolt walitud koosoleku juhataja.

§ 88. Hoolekogu koosolek on otsuswõimne, kui temast vähemalt pool liigest osa wõtab.

§ 89. Koosoleku otsus on maksew, kui tema poolt on enam kui pool koosolejaist. Kui hääled poolenewad, annab juhataja hääli ülekaalu.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

„§ 90. § 85 pp. 6, 9 ja 10 tähendatud küsimuste otsustamiseks on tarwilikud vähemalt pooled hoolekogu liigete hääled.“ Trükkimisega on wiga ette tulnud, sellepärast palun lugeda 85. asemel 83.

A. Weiderman (töer.): Teen ettepaneku see paragrahw kõige wiimase hääletada.

Juhataja **J. Seljamaa**: Aruandja on rahwaesitaja Weiderman'i ettepanekuga ühinenud, et kui seaduseelnõu läbi loetud, siis § 90. hääletada, sellepärast see nüüd hääletamisele ei tule.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

VIII. Lastewanemate koosolekud. § 91. Kooli ja kodu wahel lähema ühenduse loomiseks kutsub pedagogikanõukogu lastewanemate koosoleku vähemalt kolm kord aastas kokku. Erakorraliselt wõib lastewanemate koosoleku kokku kutsuda hoolekogu kooli juhatuse kaudu.

Juhataja **J. Seljamaa**: (Hääletatakse.) § 91 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

§ 92. Wanemate koosoleku ülesandeks on.

1. Kaswatus- ja õpetustöösse puutuwate küsimuste arutamine ja neis asjus soowiawalduste ettekandmine pedagogikanõukogule ja hoolekogule.

2. Hoolekogusse esitajate walimine.

M. Kurs-Olesk (sd.): Selle paragrahwiga on õige laialt seotud lastewanemate huwid, on õige laialt arutatawad küsimused, mis neid huwitawad. Kuid mis silma puutub on see, et pedagogikanõukogusse ei ole otsekohene

esitus, waid ainult kaudne. Hoolekogus on lastewanemad esitatud, kuid nõukogus mitte. Ma räägin seda selleks, et wõimalus oleks III lugemisel sellekohast ettepanekut teha, et pedagoogikanõukogus ka lastewanemad esitatud oleksid. Wõib ju olla, et lastewanemad on nii kui nii esitatud kaudselt, aga hoolekogu seisab ju nii mitmest küljest lastewanemate huwidega seotud, ja wõib just ette tulla, et lastewanem seal esitatud ei saa, waid walitakse keegi teine, kuid soowitaw on, et pedagoogikanõukogusse walitakse just see, kes koolist huwitatud on.

Juhataja J. Seljamaa: Teie mingisugust ettepanekut ei tee, kuid kodukorra § 38 põhjal wõib III lugemisel ettepanekut teha ainult II lugemisel tehtud paranduse kohta. Käesolewa paragrahwi kohta siinamaale parandusi ei ole tehtud, nii siis ka wiimasel lugemisel mingisuguseid parandusi peale redaktsiooniliste teha ei saa.

M. Kurs-Olesk (sd.): Teen ettepaneku § 92. punkt 2. juurde lisada „hoolekogusse ja pedagoogikanõukogusse esitajate walimine“.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja ühineb rahwaesitaja Kurs-Oleski parandusega. Panen § 92. ühes tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 92. on nähtawa enamussega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamussega §§ 93—95.

§ 93. Lastewanemate koosolek on otsuswõimne, kui temast osa wõtaw vähemalt $\frac{1}{5}$ osa lastewanemaist wõi nende asemikkudest.

Täheendus: Kui lastewanemate järjekorraline koosolek kokkutulnud liikmete wähese arwu pärast pidamata jääb, siis peetakse järgmine koosolek mitte warem kui ühe nädala pärast ära. Sel puhul on koosolek kokkutulnud liigete arwu peale vaatamata otsuswõimne.

§ 94. Koosoleku algul walitakse koosoleku juhataja ja kirjatoimetaja lihthääletamusega. Koosoleku protokoll kinnitatakse koosoleku lõpul juhataja, kirjatoimetaja ja vähemalt kolme (koosoleku poolt walitud) isiku allkirjaga. Õpetajad

wõtawad osa lastewanemate koosolekust sõnaõigusega.

IX. Kooliõigused. § 95. Kõik koolidesse puutuwad aktid, palwekirjad, krepostikirjad jne. on wabad margimaksust, samuti on wabastatud kooli liikumata warandus kõikidest maksudest ja naturaalkohustustest riigi- ja kogukonnawalitsuste wastu.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 96. Koolide poolt korraldatud õppeisidest osawõtjatel õpetajatel ja õpilastel on prii sõit riigi raud- ja weeteedel walitsuse otsuse põhjal haridusministeeriumi ettepanekul.

Haridusminister K. Treffner: Praktiliste äranägemiste põhjal pean ma soowitama sellele paragrahwile teist kuju anda ja nimelt sel põhjusel 1) et tariifide määramine on praegu Wabariigi Walitsuse hooleks jäetud ja 2) see kogemus, mis meil õppereiside korraldamises läinud aastal oli, on näidanud, et sellest küsimusest nii lihtsalt üle ei saa, nagu selle paragrahwi järel wõiks wast arwata. Soowitaksin see paragrahw järgmiselt wastu wõtta: „Algkoolide poolt korraldatud õppeisidest osawõtjad õpetajad ja õpilased saawad riigi raud- ja weeteedel sellekohases Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud erimäärukses ettenähtud prii sõidu ehk hinnaalanduse.“ Praktiliselt on see läbi wiimata, kui kõik õppereisid täiesti maksuta oleksid nimelt riigi raudtee praegusest ainelisest seisukohast ja ei ole arwata, et ka lähemas tulewikus wõiks asi teisiti olla. Nii soowitaw, kui see paragrahw komisjoni redaktsioonis ka ei ole, ei ole ta siiski meie olude juures läbiwiidaw. Juhin selle peale tähelepanu, kui walitsuse liige, ja soowitan see paragrahw minu poolt ettepanud redaktsioonis wastu wõtta.

J. Kartau (sd.): Haridusministril on täiesti õigus, kui ta räägib, et läinud aasta jooksul läks see riigile õige raskeks, kui korraldatud oli hinnata õppereisidel õppijate ja õpetajate wedamine. Kuid raskeks läks ta eestkätt selle tõttu just, et korraldus otstarbekohane polnud. Nimelt oli nii korraldatud, et koolid, kes õppereisile tahtsid minna, seks wagunid pidid saama ainult ennast üles andes kohalikule jaamaülemale, kes siis korraldama pidi, et wagunid kohal on. Iseenesest

mõista, läks õppereiside korraldamine selle peale välja, et lõbureisisid hakati korraldama, sõideti igasugustele kohtadele, kus sugugi midagi õppida ei olnud, nõnda et need reisid otsekohe sagedasti ainult meelelahutuseks said ette võetud, mis iseenesest kah muidugi hea asi oli pärast õppetööd, kuid riigi raudteele läks see väga koormavaks. Pärastpoole sai väike korrektiiv tehtud, et haridusministeeriumile pidi teatama, missugust õppereisi kuskile soovitaw oleks ette võtta, kuhu ja missuguse õpilaste arvuga, kes siis omalt poolt läbikäimisesse astus teedeministeeriumiga wahendina, mille järele luba saadi wagunit tarvitada. Nii on igatahes võimalik küll seda paragrahwi niimoodi tarvitada, et tema oma ülesandele wastaks. Nimelt on ikkagi tarwis, et õppereisisid saaks korraldada ilma hinnata, sest suur kogu õpilasi jääks neist täiesti ilma ja nimelt waesemad õpilased, kui nad reise eest peaksid maksma, siis saaksid ainult jõukamad õppereisisid kaasa teha ja sellepärast teen mina ettepaneku seda paragrahwi ikkagi alles jätta, mitte maha kustutada ega ka niisugusel kujul wastu võtta, kui haridusministri poolt on ette pandud. (W a h e l h ü ü e: K u i d w e e t e e d e ! !) K a w e e t e e d e l , m i s s u g u s t k o r r a l d u s t k ü l l l ä i n u d a s t a l e i o l n u d . (W a h e l h ü ü e : R i i g i l p o l e l a e w u .) J a h m u i d u g i , a i n u l t n i i p a l j u , k u i p a l j u r i i g i l o l e m a s o n . I s e e n e s e s t m õ i s t a , k u i r i i g i l l a e w u p o l e , k u i r a u d t e e d k a k u s k i l o l e m a s e i o l e , s i i s e i s a a j u õ p p e r e i s i l e m i n n a , k u i d n i i p a l j u , k u i l a e w u o n j a w õ i m a l u s i l e i d u b , t u l e b s i i s k i l u b a d a j a k o r r a l d a d a , m u i d u g i t u l e b h a r i d u s m i n i s t r i l õ p p e r e i s i s i d k o r r a l d a d a s e d a m õ ö d a , k u i d a s w õ i m a l i k o n .

K. Wirma (sd.): Kui meie sellest seisukohast välja läheksime, et õpilased jääwad õppereisidest ilma sel puhul, kui prii sõitu ei saa, siis arendaksime seda asja edasi ja jõuaksime wiimaks niikaugele, et koolid üldse peaksid maksuta olema, niisama kooliõpilaste ülespidamine ja sellega loome meie hoopis isesuguse korra koolialale mis meil teistsuguse korra ette tooks, kui senni. (W a h e l h ü ü e : K o m m u n i s t l i k u k o r r a !) M e i e t e a m e n i i s u g u s t n ä h t u s t , k u s r i i g i a s u t u s e d ü k s t e i s e l e m a k s u s i d m a k s a w a d . (N . K a n n , k r s t . : P o s t m a r g i d !) J a h , n ä i t e k s p o s t m a r g i d p e a b ä r a m a k s m a j a k u i t a h e t a k s e t e l e f o n i k u s k i l e s i s s e

panna, siis peab teine riigiasutus jälle maksma, muidu ei saa, kuid nüüd tekib küsimus, mispärast niisugust rumalust teha, ühest taskust teise, kuid ometi ei saa selle juures midagi teha ja selle asutuse majapidamise korra juures on see tarwilikuks tunnistatud. Kui nüüd tahetakse kindlustada õpilastele õppereisisid, siis peaks seda niisuguses korras tegema, nagu meil on wastu võetud muud korraldused, nimelt eelarwe korras, nõutagu selleks krediite, millega siis sõidetagugu. See on jüst samasugune süsteem, nagu meie nüüd postmarke ostame wõi maksusid maksame riigiasutustes. Wastasel korral looksime meie raudteedel ja kõiksugustes weeteede asutustes niisuguse uue korra, mis meil asja täiesti segamini ajaks. Sel põhimõttel on asju niikaugele korraldatud, et priipiletid raudteeteenijatelegi enam ei anta. Wahest wõiks seda mõnesuguses tariifi korras ette näha, sisemise korra juures, mis siis juba arwesse saaks võetud, mitte aga siin, mil sugugi ette näha ei wõi, missugune kord sellega luuakse. Mina mõtlen, et niisugusel kujul, nagu see siin on ette pandud, ei wõiks seda määrust wastu võtta; see tooks uue, kuid selgusetu korra meie majandusliikkude asutuste juurde.

J. Kartau (sd.): Kui minu parteiseltsimees Wirma siin ette tõi, et see korraldus wõimatu läbi wiia, siis asus tema arwatawasti sarnasel waatekohal, et praegusel juhtumisel riigi ja rahwa ainelise nõrga seisukorra pärast see wõimalik ei ole, kuna sellest, et toit ja kõik õpilastele prii oleks, praegu juttugi ei wõiks olla. Meie sihid ja ülesanne on ometi niikaugele jõuda, et seda, mis praegu küll wõimatu, ometi edaspidi püüda läbi wiia. Mis puutub praegu kõnealolewasse seisukohta, siis igatahes on weel selgusetu, missugune arwepidamise kord kõige otstarbekohasem on. Pean ütleva rahwasaadik Wirma seletuse puhul — siin ei ole mitte lihtsalt, nagu postmarkidega lugu; wõi kahe riikliku asutuse rahalise operatsiooni puhul, kus ühe riigiasutuse käest teise kätte summasid üle antakse, ehk raha nagu ühest taskust teise pannakse. Siin on siiski wähe teistsugune seisukord. Lugu on nii, et kui meie ei teeks hinnaalandust, siis tuleksid õppereiside piletimaksud otsekohe lastewanemate oma taskust ja siin on paratamata, et niisugusel korral, kui lap-

sed õppereiside eest raudtee sõidurahasid peawad maksma, siis waesed lapsed tihti niisugustest sõitudest loobuma peawad, mis kõige paremat mõju ei awalda. Meil on tarwis silmas pidada, et meie algkoolideseaduse projekt sihib sinna poole, et haridust wõimalikult kõikidele kättesaadawaks teha. Soowitan just praegu paragrahwi vastu wõtta, sest see on tõsine abinõu õppereiside kaudu haridust just waesemaile kättesaadawaks teha.

K. Baars (töer.): Ma ei saa sellest aru, mis aruandja öelda tahtis sellega, kui on öeldud, et õpilastel on prii sõit riigi raud- ja weeteedel. Kas peab riik omalt poolt siis laewu palkama, millega õppereisidele minna ja wedada. Ei ole öeldud mitte, et sõit on prii riigilaewadel, waid on öeldud, et on prii sõit riigi-weeteedel. Tähendab, riik peab omalt poolt laewu palkama. Kuidas sellega toime saada? Kas wõidak selle peale wastata?

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Ma tähendaksin haridusministri paranduste kohta järgmist. Hariduskomisjon on ette näinud, et riigil on õigus selles asjas erimäärusi wälja anda ja maksma panna, kuid selle vastu komisjon arwas, et ei leia põhjust seda siia üles tähendada. See parandus oleks eriti põhjendatud sellega, et waesematele õpilastele peab olema kindlustatud õppereisidest osasaamine, mille poolt ka hariduskomisjon oli. Et ka nüüd haridusminister selle mõtte selgesti wälja ütleb, et õpilastele, kes õppereisidele sõidawad, prii sõit wõi hinnaalandus saaks antud, siis ei ole minul selle vastu midagi. Mis aga härra Baars'i poolt ettetoodud küsimusesse puutub, siis wõib selle kohta öelda, et ka endisel ajal oli niisugune kord maksew, et anti prii sõit laewadel, mitte ainult walitsuse laewadel, waid ka eraisikute laewadel, nii et wõimalik on, et selles asjas kokkulepe wõib olla. Siin on aga igitahes mõeldud, et prii sõit oleks riigi laewadel niisama nagu riigi raudteedel, kui see redigeerimisel ehk nii selgesti wälja öeldud ei ole, sellepärast on minu arwates haridusministri poolt ettepanud redaktsioon, mis selle mõtte selgemini wälja ütleb, wastuwõetaw. Ma ühinen haridusministri ettepanekuga.

Juhataja J. Seljamaa: Asun hääletamisele. Haridusministri poolt on § 96. kohta järgmine ettepanek tehtud: „§ 96. Algkoolide poolt korraldatud õppereisidest osawõtjad õpetajad ja õpilased saawad riigi raud- ja weeteedel sellekohastes Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud erimäärustes ettenähtud prii sõidu ehk hinnaalandust.“ Aruandja on selle redaktsiooniga ühinenud. Panen selle paragrahwi haridusministri poolt ettepanud redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 96 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 97. Koolidel on õigus sisse tuua oma tarwiduseks kõikisugu õpewahendid ja raamatuid wäljamaalt ilma tollita.

Haridusminister K. Treffner: See paragrahw räägib, et koolidel on õigus ilma tollita õpewahendid sisse tuua, kuid jätab siiski lahtiseks küsimuse, kuidas seda õigust tarwitada tuleb. Oleks tarwis, et selle küsimuse lahendamisest haridusministeerium osa wõtaks, sest kui igal algkoolil, nagu seda praegu sellest paragrahwist wälja lugeda wõib, oleks õigus wäljamaalt õpperaamatuid ilma tollita sisse wedada, siis oleks tolliwalitsusel wäga raske asja korraldada ja tarwilikku kontrolli pidada. Panen ette seda paragrahwi järgmiselt wormuleerida: „Haridusministeeriumi korraldusel algkoolide tarwidusteks wäljamaalt sissetoodawad õpewahendid ja õpperaamatud on tollimaksust wabad“.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Ühinen haridusministri ettepanekuga.

Juhataja J. Seljamaa: Haridusministri poolt on ettepanek tehtud, millega ka aruandja ühinenud on, et § 97. järgmisel kujul vastu wõetakse: „Haridusministeeriumi korraldusel algkoolide tarwidusteks wäljamaalt sissetoodawad õpewahendid ja -raamatud on tollimaksust wabad“. Panen § 97. sellel kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 97. on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Päts: Et § 90 ümberkirjutamise juures wead sisse olid

tekkinud, siis peab § 90. järgmiselt kõlama: § 83. punkt 5., 7., 8. ja 12. tähendatud küsimuste otsustamiseks on tarvilikud vähemalt pooled hoolekogu liigete hääled.

J. Westholm (rhw.): Et meil enne üks paragrahw rohkem oli, siis tuleb lugeda § 84.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja sõna ei tarwita. Panen § 90. hääletamisele. (Hääletatakse.) Paragrahw 90. on nähtawa enamusega wastu wõetud. Edasi juhin Asutawa Kogu liigete tähelpanu järgmise asjaolu peale. § 70. arutamisel oli kaks redaktsiooni hääletamisel. Rahwasaadik Westholm kaitses komisjoni redaktsiooni, — rahwasaadik Päts parandustega ettepanud redaktsiooni, millega aruandja ühinenud oli. Kumbki redaktsioon ei saanud Asutawa Kogu poolt hääleenamust. Ma tähendasin sel korral, et see paragrahw tuleb uuesti algkooliseaduse II lugemise lõpul hääletamisele, kuid kodukorra järele ei ole mitte võimalik täna § 70. hääletamisele wõtta. Seletus, mis tol korral tehtud, ei wasta mitte kodukorrale. Ta wõib tulla alles III lugemisel hääletamisele. Nõnda on siis algkooliseadus II lugemisel wastu wõetud.

Haridusminister K. Treffner: Käesolewa seadusega astume tähtsa sammu koolikorralduse alal. See seadus awab suuri wõimalusi koolikorralduses, kuid paneb ka tõsised ülesanded haridusministeeriumi peale. Siit kohalt on mitu korda öeldud, et seda seadust otsekohe maksma panna ei suudeta. See seadus määrab terve programmi haridusministeeriumi tegewuses ära ja sellepärast oleks väga tarwilik, et sellele eelnõule saaks veel juurde lisatud 10 osa, mis koos seisaks ainult ühest paragrahwist, mille järele Wabariigi Walitsusel õigus oleks iseäralikku selle seaduse elluwõimise määrust wälja anda. Mõned käesolewas seaduses wastuwõetud punktid on läbiwiidawad otsekohe, kuna väga palju ka lähematel aastatel teostatawad ei ole. Et selle seaduse elluwõimise suurte kuludega ühenduses on, siis peaks walitsusel wõimalus olema, riigi majanduslikku seisukorda arwesse wõttes seda seadust järk-järgult teostada ja sellepärast panen mina ette käesolewa seaduse

lõppu üles wõtta järgmine paragrahw: § 98. Käesolewa seaduse elluwõimise kohta annab Wabariigi Walitsus erimääruse. Ühes tähtsamas Asutawa Kogu poolt wastuwõetud seaduses, nimelt maaseaduses, leiame samasuguse paragrahwi, kus ka Wabariigi Walitsusele õigus on jätud sellekohast määrust wälja anda.

Juhataja J. Seljamaa: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Hariduskomisjonis oli arutamisel see küsimus, kuidas seda seadust maksma panna ja seal tuldi ühisele arwamisele, et korraga seda seadust läbi wiia ei saa. Hariduskomisjon leidis sellepärast wõimaliku olewat sel korral, kui parandus seaduse elluwõimise kohta tehtaks, selle parandusega ühineda ja sellepärast ühineni mina komisjoni nimel haridusministri ettepanekuga.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja on haridusministri ettepanekuga ühinenud, sellepärast panen mina § 97. hääletamisele sellel kujul, nagu ta ette pandud. (Hääletatakse.) § 98. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

6. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — II lugemisel. Seadusandliku komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Seadus piirituse ja wiina müügi kohta.

Juhataja J. Seljamaa: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb):

I. 1) Piirituse ja wiina walmistamise ja müügi ainuõigus on Wabariigi Walitsusel.

2) Walmistatawa piirituse hulk määratakse iga hooaja jaoks Wabariigi Walitsuse poolt kindlaks.

3) Muude, üle 1½% etüülalkoholi sisaldawate jookide (marja-, puuwiljawiinid, napsid, liköörid, õlu jne.) müügi otstarbeks walmistamise ja müügi jaoks on Wabariigi Walitsuse luba tarwilik.

W. Ernits (sd.): Teen ettepaneku § 1. punkt 1. muuta järgmiselt: „piirituse ja wiina müügi“ asemele wõtta sõna

„alkohol“. Sellega on punkt täielikus kooskõlas keeluseadusega. Selsamal põhjusel teen ettepaneku punkt 2. valmistatava piirituse hulga asemel lugeda „alkohooliliste ainete hulk“. Peale selle teen ettepaneku, punkt 3. täiesti välja jätta, sellepärast et siin lubatakse wabaks igasuguse alkoholi müük. Ühtlasi tekib meil selle punkti läbi alkoholi kapitaal, sellepärast et müük läheb eraisikute kätte. Kunni siimaani ei ole meil seda olnud, ja siis oli kerge seda ära keelata, kuid kui sarnane kapitaal tekib, siis on siin raske vastu astuda. Seda laadi eraalgatust ei ole meil tarwis. Sellepärast panen ette punkt 3. välja jätta.

J. Ploompuu (rhw.): Piirituse ja wiina müügi seaduse kohta on kõneldud, et see tehtakse praktilisel põhjusel. Siseminister ütles, et seltskond ei toetawat salawiinamüügi vastu wõitlemist. Rahaminister ootab wiinamüügist suurt sissetulekut. Kui meie tahaksime järjekindlad olla, siis peaksime igast pahest riigile sissetulekut tegema. On tabatud 15.000 salawiinapõletajat ja siseminister ütleb, et seltskond ei toetawat puskariwalmistajate vastu wõitlemist. Kuidas on aga siiski wõimalik olnud nii palju puskariwõletajaid tabada. (Wahelhüüe: Teie wisträäkisite juba sellest?) Ei ole weel sellest rääkinud. Öelge, missugusel teisel alal meil on asi parem. Meie ei saa keegi nädalatki elada, et ei tarwitaks mõnda asja, mille toimetamiseks altkäemaksu on makstud. (Wahelhüüe: Kas Teie ka olete maksnud?) Hea küll, raudteel ei anta ühtegi wagunit kauba edasitoimetamiseks, waid wagunid saawad ainult wabrikantide ühisus, toitlusamet ja küttekomitee. Neil on õigus wagunid saada, aga puud ja muid asju, mis raudteel weetud on, on meil rahwa õnneks küllalt müügil. Miks sellest ei tehta riigile sissetulekut? (Üldine naer.) Kes tahab väljaspool järjekorda saada wagunit, maksku 100 marka riigi heaks ja kõik altkäemaks kaoks kohe ära. See oleks otsekohene riigimaks, et väljaspool järjekorda wagunit saada ja see on just niisama, kui puskari vastu wõitlemine ja nii kaoks altkäemaks iseenesest.

Niisama on ka kaubanduse alal. Kaubandus-litsentsi wõib saada teatava määru järel, aga kes väljaspool määrusi tahab saada litsentsi, maksku selle

est erakorralist riigimaksu ja toogu kaupsid väljaspool järjekorda. Sellest saaks riigile hulga sissetulekut. Neil aladel on ju seltskond toetanud walitsust weel vähem, kui puskari vastu wõitlemises.

Juhataja **J. Seljamaa**: Ma palun kõnelejat, mis meie riigi elusse puutub, mitte liiga üldsustada.

J. Ploompuu (rhw.): Mina küsin, missugusel alal on meil parem kord puskariwalmistamisega wõrreldes? (J. Teinant, maal.: Õigus!) Kõigist niisugustest aladest saaks hulga sissetulekuid. Puskariajajaid on tabatud üldse 15.000, kuid mitu tuhat altkäemaksusid on tabatud? Niisama ka salakaubawedamisega. Ehk küll öeldakse, et sellest mööda saadakse, aga kuidas lugu tõsiselt on, seda ei juleta kõneleda. Igatahes on selge, et liha ja wõid weetakse rohkem üle raja, kui Tallinna. Ilma, et mingit tabamiste arwu oleks ette tuua, nagu see puskariajamise juures on tehtud, näitab meile tõsist seisukorda see asjaolu, et liha ja wõi hinnad Tapal ja idapool on palju kõrgemad, kui pealinnas, see asjaolu kinnitab, et sealt enam midagi Tallinna ei tule. Kesk-Eestimaal maksetakse wõi eest rohkem ja küllades rohkem, kui pealinna turul. Sestsaadik kui meri jääst wabanenud, on lugu palju halwem. Öeldagu, mitu sada wõi tuhat salakaubawedajat on tabatud? Näete, et siin toetab seltskond riiki palju vähem, kui puskariajamise juures. Miks ei tee rahaminister sellest riigile sissetulekut. Kui palju jõudu läheb kaduma, kui salakauba koormat wedada mööda metsi ja soosid üle raja? Ja puhaskasu läheb nende üksikute hangeldajate kätte. Analoogiliselt puskariseadusega peaks riik ise raudteejaamades wõid üles ostma 30—40 marka naelast makstes ja ise nõukogude Wenemaale wedama ja seal wõiks seda wõid müüa 3—4 tuhat rubla nael ja see kõik läheks riigi kätte ja mitte üksikute hangeldajate tasku. Ida ja lõuna poolt ei tule wõid sugugi Tallinna, mis minu arwamistele kindlaks tõenduseks on.

Seega tahtsin tõendada, et piirituse riigi sissetulekuks tegemine pole rohkem põhjendatud, kui iga muu pahe. Minule paistab, et selle seaduse loomise juures pole majandusteadlastel suurt mõju olnud. Siin ei ole tähele pandud, et wi-

namüügist sissetulek on võrdlus selle sissetulekuga, mis saadakse tulekahju puhul kinnitusseltsilt. Raha, mis muude elutarwituste ostmisel välja antakse, on igawesel ringkäigul ja igal ringkäigul suurendab rahwa warandust. Meie kartulid võiks, selle asemel, et neist piiritust teha, otsekohe sigadele sööta, mis jälle liha annab ja liha süües loob töömees uusi väärtusi, mis suuremad on kui äratarwitatud liha väärtus oli, siis kaswab väärtus igä ringkäiguga.

Wiinamüümisega kustutatakse meil seega aastas 320.000.000 ringkäigust maha, surmatakse jäädawalt ära ja puskariajajad teeniwad oma jao muidugi omal wiisil ka edasi.

Mis puutub wiinaajamisesse põllukultuuri mõttes, siis edendati seda mõtet kümnete aastate eest mõisapidajate kasude kaitseks. Taluloomi ei ole praagaga iialgi söödetud ja ta ei ole kuigi kõlblik piimakarjapidamisel. Korralikus wiinawabrikus on praak niwõrd lahjaks tehtud ja nii hapu, et ta loomade terwise peale wäga halvasti mõjub. Kui loomi praagaga söödetakse, siis peab neid weel samal aastal tapetama. Ükski talu ei ole kaswatanud loomi mõisa praagaga. See on õnnetu pärandus, mis meile on mõisapidajatelt järele jäänud ja meile nuhtluseks kanda. Ei üht wiinawabriku toruotsa ei pea ostma, ei ühtegi parandust tegema, waid peaks ära häwitama weel need, mis olemas on ja selle asemel asutama konserwiwabrikud toiduainete walmistamiseks. Kas meil ei peakshäbi olema, et meie kartulid wiinaks teeme ja ise kerjame Ameerikast, keeluseaduse riigist, sealihaga ja muid toiduaineid. Töörähwa lapsed nälgiwad, aga walitsusel on kawa toiduaineid wiinaks teha. Pööran nende poole, kes armastawad endid töörähwa kasude kaitsejateks nimetada ja juhin nende tähelpanu selle peale, et sellega antakse tööandjatele wõimalus kätte, töölist lojuste seisukorrad madalamale rõhuda. (Pahemalt poolt: Kes Teile selle kõne kirjutas?) Nagu siin kuulsime, ütles härra Martna, et sotsiaaldemokraadid on ikka alkoholi kauba wastu olnud, aga nüüd tegelikkudel põhjustel näikse tema teisiti otsustawat. Kuid loodan wähemalt, et nemad ei luba toiduaineid piiramata arwul alkoholiks muuta ja ära ei unusta, et töölistel peale wiina ka toiduaineid waja on. Teen ettepaneku § 1.

punkt 2. juurde teha niisuguse paranduse: „Üle 5% kõigest terawilja- ja kartulisaa- gist ei wõi piirituse ajamiseks tarwitada.“ (Wahelhüüe: Kuidas seda siis tehakse?) Siis on siin weel 3. punktis üles wõetud piiritusjoogid, marja-, puuwiljaweinid ja napsid, liköörid jne. Härra Ernits juba tähendas siin, et see täiesti wastuwõtmata on, mina tahaksin selle kohta weel lähemalt öelda, et neid aineid, mis selles punktis on ära tähendatud, toreduswiinadeks võiks nimetada. Niisuguseid jookisid tehakse rahwa petmiseks ja petetakse nendega just noori inimesi, kellel labane, weegaleotatud wiin ei maitse, siis hakatakse neid magusate ainetega segatult alkoholiga meelitama, senni kui weresse on nii palju mürki kogutud, et ka lihtne weega leotatud alkohol maitsema hakkab. Kellele on niisugust harjutamist waja ja kellele on niisugusest harjutamisest kasu. Kasu on õieti ainult rumalal ärimehel, kellel ei ole oskust midagi kasulikumat rahwamajanduse seisukohast ette wõtta, waid oskab niisuguse segamisega rahwa taskust raha välja wõtta. Oskab wiinadele nimesid välja mõelda, segab suhkrut ja mõnda muud ainet hulka ja sellest saab jook, millega wõib õpetama hakata noori inimesi alkoholi tarwitama. Ainult niisugusest toredast wiinakauplemisest wõib wõtta piiramata kallist hinda ja need hinnad ei lähe riigi kasuks, waid selle inimese tasku kasuks. Mispärast siis niisuguseid joomise algkoolisid asutada ja sellepärast panen ma ette seda- sama, mis rahwaesitaja Ernits, punkt 3. välja jätta.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja **K. Wirma**: Ma ei saa nende ettepannud parandustega ühineda.

Juhataja **J. Seljamaa**: § 1. kohta on rahwaesitaja Ernits'i poolt parandus tehtud, on ka parandus rahwaesitaja Ploompuu poolt. Parandus 1 käib järgmiselt: „§ 1. „piirituse ja wiina“ asemel punkt 1-ses lugeda „alkoholiliste ainete“, 2. parandus punkt 2. kohta „piirituse“ asemel lugeda „alkoholiliste ainete“ ja punkt 3. välja jätta“. Rahwaesitaja Ploompuu teeb punkt 2. kohta paranduse ja nimelt: „Üle 5% kõigest terawilja- ja kartulisaa- gist ei wõi piirituse ajamiseks tarwitada“. Panen need pa-

randused hääletamisele selles järjekorras, nagu nad on tehtud. Panen rhs. Ernits'i paranduse hääletamisele punkt 1 kohta. (Hääletatakse.) See parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Siis punkt 2. kohta sõna „piirituse“ asemel võtta „alkoholiliste ainete“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Sellesama punkt 2. kohta rahwaesitaja Ploompuu parandus: „Üle 5% kõigist terawilja- ja kartulisaaagist ei wõi piirituse ajamiseks tarwitada“. (Hääletatakse.) See parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Nüüd tuleb siis hääletamisele § 1. komisjoni redaktsoonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on paragrahw wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb):

II. Piiritust müüakse:

1) terwishoidlikkudeks otstarweteks:

a) arstidele, hambaarstidele, ämmaemandatele, haigemajadele, ambulatooriumidele ja apteekidele — terwishoiu peawalitsuse lubade põhjal;

b) loomade arstimiseks — loomaterwishoiu peawalitsuse lubade põhjal;

2) tehniliseks ja teaduslikuks otstarbeks, keemia, kosmeetika ja farmatsootilistele laboratooriumidele, põletamiseks ja walgustuseks denatureeritud kujul — aktsiisi peawalitsuse lubade põhjal;

3) wäljamaale rahaministeeriumi loaga;

4) isiklikkudeks tarwitamiseks järgmistel tingimustel:

a) iga meesterahwas, kes üle 20 a. wana, wõib nimelise luba peale $\frac{1}{2}$ toopi puhastatud 95° piiritust ehk 1 toobi 40° wiina kuus saada;

b) load antakse wälja linna-, alewi- wõi wallawalitsuste kaudu rahaministeeriumi korraldusel.

c) alkoholi lubasid ei anta isikutele, kes peale käesolewa seaduse ilmumist piiritust ehk kangeid jookisid ilma loata ostnud ehk müünud, ehk keda jobnud olekus uulitsal ehk mujal awalikus kohas wiibimise eest kohtulikul ehk administratiivsel teel on karistatud;

d) linna- ja maakonnawalitsused wõiwad rahaministeeriumi nõusolekul I järgu restoraanides, seltside ja laewade

einelaudades wiinamüümist kohaltarwitamiseks ilma kaartideta lubada.

Märkus. Raudtee einelaudadele ei anta wiinamüügi luba.

e) Wiinaga kauplemise aja ja korra restoraanides ja einelaudades määravad linnawolikogud ja maakonnakoogud kokkuleppel raha- ja siseministeeriumiga kindlaks;

f) piirituse- ja wiinamüük isiklikuks tarwitamiseks (p. 4 lit. a ja d) awatakse ainult seal, kus kohalik linna-, alewi wõi wallawolikogu sellega nõus on.

J. Puss (sd.): Sotsiaaldemokraatide rühma nimel on mul selle paragrahwi kohta järgmised parandused teha, nimelt punkt 4. lit. b lõpul juurde lisada sõnad „kindlaks määratud maksu eest omawalitsuse asutuste kasuks“. Põhjendan seda sellega, et see wiinatshekkide wäljaandmine toob hulga tööd ja on muidugi kau- niks suurte kuludega ühendatud, nimelt tuleks uusi kantselei-tööjõude ametisse panna jne. Oleks tarwis seda nii korraldada, et nende kulude lähemalt ära- määramine jääks rahaministeeriumi hoo- leks ja niisama ka, kas seda maksab tshekitarwitaja wõi määrab walitsus oma poolt sellekohase tasu. Teine parandus oleks punkti lit. e juurde ja see tuleks järgmiselt redigeerida: „Wiinaga kauplemise aja ja korra määravad linnawolikogud ja maakonnakoogud kokkuleppel raha- ja siseministeeriumiga kindlaks, kusjuures linna-, alewi ja wallawalitsustel õigus jääb tarwidust mööda müügiaega piirata“. Seda oleks tarwis selleks, et rahwawäe mobiliseerimiste ja muude rahwakogumiste puhul oleks kohalikkudel asutustel wõimalus wiinamüüki ajutiselt sulguda.

Lõpuks tuleksid punkt 4. lit. f lõpule juurde lisada sõnad: „nimetatud wolikogudel on õigus joogikohtasid igal ajal sulguda“.

Muidu tuleb nii wälja, et kui kord müügiluba on antud — kohalikkudel omawalitsustel tema kinnipanemiseks wõimalus puudub — kuigi on ära nähtud joogikoha kahjulikkus.

H. Nurk (sd.): Selles paragrahwis on punkt 4. a, mis minu arwates demokraatlikkude põhimõtete kohane mitte ei ole. Nimelt antakse eesõigus meesterahwastele. Ma juhin tähelpanu selle peale, et meie senniajani oleme nõudnud,

et meesterahwad ja naisterahwad ühe õiguse osalised on. Miks ei peaks siis naisterahwad piiritust saama. (A. Schulbach, tõer.: Naised wõiksid puskarit ajada!) Selle poolt ma ei ole, et naisterahwad puskarit ajavad. Juhin sellepeale tähelepanu, et Tartus oli naiselts, pärast jagunes see kahte, ja teised asutasid nii öelda naisühingu. Wahe seisis selles, et naiseltsis ei joodud, kuna naisühingus joodi, muud wahet seal ei ole. Teen ettepaneku, et mitte wahet ei tehtaks meesterahwaste ja naisterahwaste wahel ja sellepärast panen ette punkt 4. a all sõna „meesterahwas“ wälja jätta ja selle asemele panna „kõdanik“. Mis sellesse puutub, et kui see ettepanek wastu wõetakse ja naisterahwastele ka wiina antakse, siis ei jõuta nii palju wiina walmistada, selles mõttes teeksin ma wäikse kitsenduse ja nimelt seesuguse, et $\frac{1}{2}$ toobi puhta piirituse asemel $\frac{1}{4}$ toopi hakatakse andma, ehk $\frac{1}{2}$ toopi 45° wiina kuus. Kui meesterahwas saab wiina ja naisterahwas ka saab, sellega saaks tüli ära hoitud, kui naisel ka himu on wiina järele. (A. Schulbach, tõer.: 18-aastastele wõib ka anda!) 20. a. on ära tähendatud, Teie wõite ju ette panna. Siis teen ma veel ettepaneku, punkt c sõnad „uulitsal ehk mujal awalikus kohaš wiibimise“ wälja jätta. Keda jooanud oleku eest administratiivsel teel on karistatud kas uulitsal, oma majas wõi kuskil mujal, (Pahemalt poolt: Kodus wõiks larmi teha!) seda otsustab juba kohus. See punkt ütleb otsekohe ära, kes juba karistatud on. Siis punkt d, kus on öeldud, et linna- ja maakonnawalitsused wõiwad rahaministeeriumi nõusolekul I järgu restoraanides, seltsides ja laewade einelaudades wiinamüümist kohal tarwitamiseks ilma kaartideta lubada. Mina arwan, et see ei ole mitte otstarbekohane, näiteks üks maakonnawalitsus annab määrused wälja nende omawalitsuste üksuse piirides olewate restoraanide kohta. Teen ettepaneku wälja jätta sõna: „maakonnawalitsus“.

W. Ernits (sd.): Minu seisukoht on õieti see, et punkt 4. maha tõmmata. Et aga seda ettepanekut siin asjata teha oleks, siis luban enesele mõned märkused teha. Panen ette seda normi wähenendada, see oleks $\frac{1}{2}$ toobi asemel $\frac{1}{4}$ toopi panna. (Wahelhüüe: Kas

naistele ka?) Ei, naistele mitte. (A. Tellman, tõer.: Soo, siis Teie naist ei saa!) Siis, kellele ei anta, selle kohta teen terwe hulga parandusi: „alkoholi lubasid ei anta isikutele, ehk wõetakse antud lubad tagasi: 1) kes peale käesolewa seaduse ilmumist piiritust ehk kangeid jookisid ilma loata müünud wõi ostnud; 2) keda jooanud olekus uulitsal ehk mujal awalikus kohas wiibimise ehk mõne muu alkoholi mõjul sündinud kuriteo eest kohtulikult ehk administratiivsel teel on karistatud, selle seaduse maksmahakkamisest arwates; 3) kes hoolekande all seisawad, waesus-toetust ehk paiukit saawad; 4) joomahaiged; 5) kes maksusid ei ole maksnud; 6) kes on joomise tõttu oma majapidamise korratusse jätnud; 7) kui muud perekonnaliikmed selle wastu protesteerivad“. See oleks seitse wõimalust. Siis, punkt e kohta tehti juba parandus. Punkt f. Piirituse- ja wiinamüük isiklikuks tarvitamiseks awatakse ainult seal, kus kohalik linna-, alewi- wõi wallawolikogu sellega nõus on. Sõnade „sellega nõus on“ asemel panna „sellekohast soowi awaldab“. „Alewites, kus wiinamüük lubatud, peaks müügikoht wähemalt 500 meetrit, linnas 200 meetrit eemal olema koolidest, walitsus- ja omawalitsuse asutustest, kirikutest, palwemajadest, surnuaedadest, wangimajadest, raudteeliinist, teatritest, lasteaedadest, haigemajadest ja suurematest töökohtadest.“

M. Kurs-Olesk (sd.): Kui meile ka poliitilised õigused on antud, siis on meil õigus otsustada, mida meie tahame ja mida meie mitte ei taha. Meie, kellel ülesandeks on Eesti wabariigi poegi ja tütreid kaswatada, meid peab sedawõrd usaldatama, et meie ise selle üle otsustada wõime, kas meie jooime wõi ei joo. Kes annab teile, meestele, sarnase eesõiguse wiina juua, kuna meie naistena peame wõib olla, selle joomise all kannatama. Joomine on üks õnnetus, kuid ma isiklikult olen seda seadust toetanud, siis wõtame selle seaduse juba kõikidele. Meie, naised, saame juba selle eest hoolitsema, et meie, naised, mitte üle piiri ei lähe. Meie saame selle eest hoolitsema sõna ja teoga, et need naisterahwad, kes lapsi kannawad wõi imetawad, mitte üht tilka wiina suhu ei wõta. Meie saame kõige ägedamalt propagandat tegema, et laste nähes mitte ei joodaks. Siis tahtsin

paar sõna selle kohta öelda, kes siin enesele lubas Tartu naisühingu kohta öelda, et seal juuakse. Mina olen tema asutamisesest saadik 1905. a. seal töötanud ja wõin tõendada, et põhikirjas on öeldud. et seltsis mitte awalikku joomist olla ei tohi. (H. Nurk, sd.: Aga salaja?) Ma ei ole seda mitte näinud, nii et asjata on seltsi haawata asjaga, millest mitte midagi ei teata. Ma tõrjun selle etteheite igatahes tagasi. Teen käesolewa paragrahwi kohta samasuguse paranduse, kui härra Nurk tegi, et „iga meesterahwa“ asemele sisse wõetaks „iga kodaniku“.

A. Anderkopp (töer.): Käesolewa osa punkt c kõneleb sellest, kellele mitte wiina anda ei tule. Ma arwan see osa ei ole mitte wastuwõetaw. Kui tahe-takse selle osaga jobnuid karistada ja wiinatarwitamise õigust ära wõtta, siis ei saa punkt c seda otstarbet mitte kätte, kui teie wiinaostu wõimaluse ära wõtate, aga mis teie teete siis, kui inimene karistuse on kandnud ja peale selle ikka wiina tahab. Kas ta peab hakkama ostma teiste käest wiinatshekke, teiste sõnadega, teie sunnite peale tshekkidega hangeldamised wõi teised wõimalused, kui ta wiina ei saa. Niisugused on sunnitud puskari juurde tagasi pöörama. Kõike seda kokku wõttes wõib selgelt öelda, et see punkt c ei taha head öelda nende inimeste kohta, kes wiina tagajärjel kuriteo on korda saatnud, kui wiinaomandamise õigus tõmalt ära wõetakse, kas minna siis wiinatshekkidega hangeldamisele. Teiseks tähendaksin, et kui teie põhimõtte wastu wõtate nendele isikutele mitte wiina anda, siis teete niisuguse korralduse, mis mitte läbiwiidaw ei ole ja peab selle järele tehtama wallawalitsuste kaudu maakondades korraldus luua kesk-asutus, kuhu joomise pärast karistatud inimeste kohta teateid saadetakse. Niisugune asutuste loomine ja teadete kogumine on wõimatu. Seda põhjendust silmas pidades, panen ette sellest osast punkt c wälja jätta.

H. Tats (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Käesolewa seaduse punkt d all on üles loetud need asutused, kellele mõeldakse wiina müügiks anda. Mina teeksin selle lisaks ettepaneku, et ka raudtee-puhwetites wiina müügile antaks rongide käigu ajal. Siis tahtsin tähendada punkt f juurde, kus öeldakse, et wiinamüüki

wõib awada ainult seal, kus kohalik wolikogu sellega nõus on. Kui nüüd müüki ei lubata, kust saawad siis need wiina, kellele see tshekkide järele lubatud. Need peaksid wiina teistelt kohtadelt ostrna minema ja seega sünniks terwe rahwarändamine. Panen ette sellepärast punkt f, kui mitte kohast, wälja jätta.

K. Inglis (sd.): Eelkõneleja soovitas wiinamüügi luba raudteepuhwetidele anda. Seda ei wõi sellepärast, et sõidu ajaks siis jaamadesse rahwahulk koguks, kes oma kõrtsieluga reisijatele suureks takistuseks oleks. Olen seda Tapa jaamas endisel wiinamüügi ajal alati tähele pannud ja pean ütleva, et see wäga soovimata on reisijatele, kes mõnikord joomatpluse keerdu sattusid. Peale selle tuleks jobnud inimeste pärast õnnetusi ette, nii kui rongide alla kukkumist jne. Ma teen ettepaneku, punkt 4 lit. b lõppu märkus wõtta: „Wiina ostulubade kui ka ostetud piirituse ehk wiina edasiandmist karistatakse määruste põhjal salawiinaga kauplemise kohta“. Põhjendan seda sellega, et kõik inimesed ei tarwita oma wiinatshekki ära ja hangeldajad wõiwad osta sarnasel korral wiina nende käest ülesse, salawiinakauplemist asutades. Olgugi, et inimesed sellest pahest kõik wäga hästi aru saawad, ometi ei lähe nad seda ametiwõimudele ülesse andma. Salawiinakauplemisega on aga ühenduses kõiksugused mustad teod niihästi wargused, tülid ning muud kuriteod. Sellepärast panen ette see parandus wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Kui Asutaw Kogu on asunud piirituse ja wiina müü-mise seaduse arutamisele, siis on ta ikkagi sellele seisukohale asunud, et joomine pahe on, ja kui seda lubada, siis wõimalikult piiratud kujul seda teha. Sellepärast on ka wastawa komisjoni poolt siia mõnesugused kitsendused tehtud, nende seas ka see, et piiritust antakse wälja ainult meesterahwastele. Ma asun sellel seisukohal, et naisterahwad on meesterahwastega üheõiguslikud kodanikud, kibe tundub mulle aga see nähtus, et nüüd seda üheõiguslust selles nähakse, et mees kui naine ka pahedes sarnased peawad olema. Minu arwates oleksid naisterahwad seda kitsendust heakskiit-misega wastu wõtma pidanud, mitte aga siin kõiksugu põhjendusi ette tooma, mis-pärast ka nendele wiina anda wõiks.

Mina juhin tähelpanu selle peale, et siin, Asutawas Kogus, walitud naiste poolt on senni tähele panemata jäetud need alad, kus oleks wõinud paremat ja ausamat üheõiguslust nõuda. Ma küsin, kui palju on teinud need naised, kes walitud, naiste ja laste töökaitse alal. Senni ei ole nad sellel alal midagi teinud, aga nüüd, kui siin on pahe, mis paratamata nähtus, siis öeldakse, ka selles pahes tahame meie meestega üheõiguslikud olla, meie õigused on siin hoopis wälja jäetud. See on seisukoht, milles ma mitte ei näe üheõigusluse põhimõtte läbiwiimist.

J. Ammerman (sd.): § 2. p. e on öeldud, et wiinamüük on lubatud ka laewade einelaudades. Mina teeksin siia juurde parandawa lisanduse: „Laewade einelaudades on wiinamüük lubatud wäljaspool sadamapiirkonda“.

Kui sadamapiirkonnas laewade einelaual alkoholilisi jooke lubatakse, siis mõjub see halwawalt töö peale sadamas ja laewade peal, wõib oletada, et tööst sarnasel korral midagi wälja ei tule. See pahe saab aga kõrwaldatud, kui piirituse müük ainult wäljaspool sadamapiirkonda lubatud. (K. Inglis, sd.: Kui laew sadamasse tuleb, wisaku piirituse enne merde!)

M. Kurs-Olesk (sd.): Päril ootamatult olen ma kuulnud oma enese rühmast enesele wastuwaidlust. Ma ei taha mitte enam palju seda arutada, millega on põhjendatud see umbusaldus meie wastu, nagu ei wõiks meie ise ära otsustada, mis hea wõi halb, kuidas piiri pidada ja kohuseid oma perekonna wastu täita. Peale selle tuleb juurde veel see, et on nõrku inimesi meeste hulgas ja ka naiste hulgas. Mispärast tahate teie neid naisi siis salaugastesse jooma ajada, kui nad juua tahawad. (L. Johnson, sd.: See on puht sofism!) Wõib olla peate Teie seda sofismiks, minul on ta aga põhimõttelik küsimus. Teie teete meile veel etteheiteid, et meie, Asutawasse Kogusse walitud naised, naiste kasuks üldse senni veel midagi ära teinud ei ole. Seda on ka „Kaja“ sennini üsna tihti teinud ja imestama paneb mind, et Teie ka sarnase etteheitega tulete. See etteheide on täiesti loomuwastane, sest meid ei ole mitte siia walitud kui naisi, waid kui rahwasaadikuid. (L. Johnson, sd.: Eestkätt, kui naisi!) Mis puutub sellesse, nagu poleks meie

siin tööd teinud, siis tahaksin Teile meelde tuletada, et meie mitmes komisjonis kaasa töötame, wõib olla kohusetruumalt, tublimalt, kui mõned „Kaja“ mehed. Näiteks olen ma põhiseaduse komisjoni liige ja käin seal järjekindlamalt kui härra Uluots, nii et see etteheide täiesti põhjendamatu on. Mis puutub laste ja naiste töökaitse seadusesse, siis leian ma, et ette tükkida ja rutata uute seadustega on kohatu, kui käesolewad alles arutamisel ja wastuwõtmata. Meie, naised, ootame pikisilmi emade kinnituse ja töökaitse seadust, mis aga ikkagi ei tule ega tule. Kui juba komisjoni poolt Asutawasse Kogusse esitatud seadus sellepärast tagasi lükatakse, et ta liig sotsiaalne olla, mis tehakse siis selle seadusega, mida kaks wõi kolm naist loonud.

M. Neps (sd.): Austatud rahwasaadikud! Teie näete, kui raske on seda seadust teostada. Ei ole veel keegi napsukestki saanud, juba tüli lahti, et üks wähem saab kui teine. (Üldine naer.) Kujutage nüüd omale ette, et kui mõnel mehel juba naps mekitud, siis tuleb veel rohkem tahtjaid ja rahaministariumil ei ole nii suurt hulka wiina kui tarwitajaid. Mina saan keeluseaduse poolehoidjatest aru ja ka sellest, et juua ei tohi, aga kui Asutaw Kogu sellele seisukohale asub, et mõnel on õigus juua ja teisel mitte, siis pole see mitte õigus, waid wiina tuleks kõigile anda. Seda saaks aga siis korraldada, kui waba wiinamüük awatakse. Ma saan ka sellest aru, et waba wiinamüük pahe on, aga kui niisugused kitsendused maksma pannakse, siis läheb kaklemine lahti ja rohkem ma ei ütle...

(Läheb käega lüües kõnetoolilt. Saalis üldine naer.)

J. Ploompuu (rhw.): Siin, wiinasaamise õiguse juures on täiesti walesti aru saadud naisterahwa üheõigusluse mõttest. Siinemaale on kõik toonitanud, et wiinajoomine on pahe, möödapääsemata pahe, et wiinamüügi seadus on kui hädaline operatsioon, mida paise pärast peab ette wõetama. Operatsioon tehakse ainult neile, kellel see paise on. Kui nüüd aga naised tulewad, kelle suures enamusel seda paise mitte ei ole ja paluwad, et neile operatsioon tehtaks üheõigusluse pärast ilma selle paise, siis ei saa ma sellest tõesti mitte aru, mis üheõiguslust naised sellega kätte saawad. Mehel on kuskil kohal paise, talle peab

tehtama hädaline operatsioon, nüüd tuleb aga naine ja ütleb: „Mina tahan mehega üheõiguslik olla, ka minule peate teie operatsiooni tegema, kuigi minul seda paiset ei ole.“ Mina soovitaksin seda, et selle juurde jäädaks, et naisterahwad mitte ei saaks seda õigust tarvitada, et oma piiritusetshekk ära tuua ja teistele tarvitada anda, sest naised omas enamusel seda ikka ise ei tarwita. Mis sellesse ettepanekusse puutub, et wanaduse alamäär 25. aasta peale tõsta, siis mina tõstaksin seda 30. peale, kuid ma jään siin 25. juurde. Et aga rahaministri poolt ei tuleks ütlemine, et see tema arwe segamini ajab, siis paneksin ette, et kes üle 40. aasta on, need saawad rohkem, neil oleks õigus kahekordne portsjon saada ja 25—40. aastani ühekordne mõõt.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Wirma: Ma saaksin ühineda ainult selle ettepanekuga, mis käib punkt f kohta, et wolikogul on õigus joogikohti igal ajal sulguda, sellepärast et ma saan aru, et selle punkti põhimõtte peaks nii olema, et kui riad nõus oleksid neid awama, siis tuleks ainult wälja selgitada ja muud mitte midagi. Siis saaksin mina ka nõus olla selle parandusega, mis käib punkt c kohta, et sellest kustutada sõnad „uulitsatel ehk mujal awalikus kohas wiibimise“. Teiste parandustega ei saa ma komisjoni nimel ühineda.

Juhataja J. Seljamaa: Käesolewa paragrahwi kohta on tulnud parandused kümne inimese poolt. Sotsiaaldemokraatide rühma nimel on teinud paranduse rhs. Puss, mis käib järgmiselt: § 2. punkt 4. b lõpus juurde lisada sõnad: „kindlaks määratud maksu eest omawalitsuse asutuse kasuks.“ Siis sama paragrahwi punkt 4. e redigeerida järgmiselt: „Wiinaga kauplemise aja ja korra määravad linnawolikogud ja maakonnakoogud kokkuleppel raha- ja siseministriumiga kindlaks, kusjuures linna-, alewi- ja wallawalitsustel õigus jääb tarwidust mööda müügiaga piirata.“ Selle wiimase osaga on ühinenud aruandja ja sellepärast ei tule see parandus hääletamisele. Siis on tulnud rhs. Nurk'i poolt rida parandusi: § 2. punkt 4. a all lugeda: „iga kodanik“ jne. Siis sellesama paragrahwi sama litera all lugeda: „poole“ asemele „weerand“. Siis litera c-s

maha kustutada sõnad: „uulitsal ehk mujal awalikus kohas wiibimise“. Litera d lugeda nõnda: „linna-, alewi- ja wallawolikogud“. Litera c all tehtud parandusega, kus sõnad „uulitsal jne.“ maha tulewad kustutada, on ühinenud aruandja ja sellepärast ei tule see mitte hääletamisele. Siis on tulnud rahwaesitaja Ernits'i poolt parandused: punkt 4. a all lugeda „20“ aasta asemel „25 a.“ — „poole toobi“ asemel „weerand toopi“ ja „ühe toobi“ asemel „pool toopi“. Parandus „poole toobi“ asemel „weerand toopi“ tuleks maha kustutada, sest et rahwaesitaja Nurk'i ettepanek sisaldab sedasama. Siis litera c all lugeda: „alkoholi lubasid ei anta isikutele, wõi wõetakse antud lubad tagasi.“ Siis edasi: „1) kes peale käesolewa seaduse ilmumist piiritust ehk kangeid jookisid ilma loata ostnud wõi müünud; 2) keda joobnud oleks uulitsal wõi mujal awalikus kohas wiibimise wõi mõne muu alkoholi mõjul süündinud kuriteo eest kohtulikult wõi administratiivsel teel on karistatud, selle seaduse maksmahakkamisest arwates; 3) kes hoolekande all seisawad, waesustoetust wõi paiukit saawad; 4) joomahaiged; 5) kes maksusid pole maksnud; 6) kes on joomise tõttu oma majapidamise korratusse jätnud; 7) kui muud perekonnaliikmed selle wastu protesteeriwad.“ f. „sellega nõus on“ asemel „sellekohast soowi awaldab“ siis juurde lisada: „linna-, alewi- wõi wallanõukogul on õigus igal ajal juba awatud alkoholimüügi kohta sulguda.“ Wiimase paranduse wõiks ehk maha kustutada sellepärast, et sarnane parandus on juba härra Nurk'i poolt tehtud. Rahwaesitaja Kurs-Olesk'i poolt on tehtud parandus: „iga meesterahwa“ asemele panna „iga kodanik“. Samasugune parandus on juba ennemalt tehtud ja sellepärast wõiks selle ära jätta. Siis on rahwaesitaja Anderkopp'i poolt tehtud parandus § 2 punkt c wälja jätta. Siis tuleb parandus rahwaesitaja Tats'i poolt § 2 p. d sõnade „seltside ja laewade“ järele mahutada „raudteede“ ja märkus: „raudteede einelaudadele ei anta wiinamüügi luba“ wälja jätta.

Selle järele on rahwaesitaja Inglis'i ettepanek punkt 4. lit. b juurde lisada „wiina ostulubade, kui ka ostetud piirituse wõi wiina edasiandmist karistatakse määruste põhjal salawiinaga kauplemise kohta.“

Selle järele tuleb rahwaesitaja Ammerman'i parandus: punkt 2 lit. d all sõnade „laewade einelaudade“ järele mahutada „wäljaspool sadama piirkonda“. Ma palun härra Ammerman'i siinjuures tähendada, mis mõttes sadama piirkonda?

Selle järele härra Mikiwer'i parandus § 2. punkt 4. lit. d wälja jätta „ja laewade“. Ja lõpuks härra Ploompuu parandus. „Üle 5% kõigist terawilja- ja kaftulisaagist ei wõi piirituse ajamiseks tarwitada.“

Palun rahwaesitaja Ploompuu'd ära tähendada, kuhu see parandus mahutada? (J. Ploompuu, rhw.: Palun mahutada punkt 4. lit. a alla.)

Hääletamise korra kohta oleks järgmist teatada. Kõik need parandused tulewad hääletamisele punktide kaupa, selles järjekorras, nagu nad on sisse tulnud, sellepärast, et nad iseenesest ei sisalda paralleel-ettepanekuid. Asun hääletamisele selles järjekorras, nagu nad sisse on tulnud.

Panen hääletamisele et § 2. punkt 4. litera b lõpus juurde lisada „kindlaks määratud maksu eest omawalitsuse asutuse kasuks.“ (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen hääletamisele, et samas paragrahwis punkt e redigeerida järgmiselt: „wiinaga kauplemise aja ja korra määravad linnawolikogud ja maakonnanõukogud kokkuleppel raha- ja siseministriumiga kindlaks, kusjuures linna- alewi- ja wallawalitsusel õigus jääb tarwidust mööda müügiaega piirata.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

Rahwaesitaja Nurk'i parandus § 2. punkt 4 lit. c kohta jääb ära, sest et arundja sellega ühinenud.

Edasi tuleb rahwaesitaja Nurk'i parandus § 2. punkt 4 lit. a kohta sõna „meesterahwas“ asemele mahutada „kodanik.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele, et „poole toobi“ asemel „weerand toopi“ ja „ühe toobi“ asemel „pool toopi“ lugeda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rahwaesitaja Ernits'i parandus „20 a.“ asemel lugeda

„25 a.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rahwaesitaja Ernits'i parandus punkt 4 lit. c all „alkoholi lubasid ei anta isikutele, ehk wõetakse antud lubad tagasi jne.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele ettepaneku, et samas paragrahwis lit. f all sõnade asemel „sellega nõus on“ lugeda „sellekohast soowi awaldab.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

„Alkoholi müügikohad määravad linna-, walla- ehk alewinõukogud koha- peal. Peab olema linnas vähemalt 200 meetri jne.“ See on uus paragrahw.

J. Mikiwer (sd.) kohalt: Lubage sõna faktiliseks märkuseks. See on uus paragrahw, mille kohta meil weel sõna pole wõetud.

Juhataja **J. Seljamaa**: Rahwaesitaja Kurs-Olesk'i poolt tehtud parandus ei tule hääletamisele, sellepärast et see uus ettepanek on. Panen hääletamisele järgmise paranduse, mis on rahwaesitaja Anderkopp'i poolt tehtud, et § 2 punkt 4 lit. c wälja jätta. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen hääletamisele rahwaesitaja Tats'i poolt tehtud paranduse, et § 2 punkt f wälja jätta. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rahwaesitaja Inglis'ti poolt tehtud paranduse: punkt 4 lit. b järele lisada „Wiinaostulubade, kui ka ostetud piirituse ehk wiina edasiandmist karistatakse määruste põhjal salawii- naga kauplemise kohta.“ (Hääletatakse.) Akl. Inglis'ti parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Edasi panen hääletamisele rahwaesitaja Ammerman'i poolt tehtud paranduse, et juurde lisada sõnad § 2 lit. d „Wäljaspool sadama piirkonda“, lit. d sõnade „seltside ja laewade einelaudade järele.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus tagasi lükatud.

Panen hääletamisele härra Mikiwer'i paranduse punkt 4 lit. d wälja jätta sõnad „ja laewade“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Rahwaesitaja Ploompuu wõttis oma paranduse tagasi. Sellega on parandused läbi hääletatud ja tuleb § 2 ühes wastuwõetud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb):

§ 3. 1) Piirituse hind määratakse kindlaks rahaministeeriumi poolt;

a) terwishoidlikuks otstarbeks, kosmeetika ja farmatsöitilistele laboratooriumidele — kokkuleppel sise- ja põllutöministeeriumiga;

b) tehniliseks otstarbeks — kokkuleppel kaubandus- ja tööstusministeeriumiga;

c) isiklikuks tarwitamiseks — rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt.

2) Pudelite ja kastide hinnad, kui ka komisjoni tasu müügi eest määrab rahaministeerium.

Juhataja J. Seljamaa: Sisse on tulnud rahwaesitaja Ernits'i allkirjaga ettepanek: „Wiinamüügikohad olgu linnas vähemalt 200 meetrit ja maal vähemalt 500 meetrit eemal: koolidest, surnuaedadest, teatritest, seltsimajadest, kasarmutest, wangimajadest, haigemajadest, waestemajadest, walitsus-, omawalitsuse ja kohtuasutustest, raudteeliinidest ja jaamadest ja suurematest töökohadest.“

Ettepanek on tehtud tähendatud parandused § 3. alla paigutada, et käesolew paragrahw uus on, sellepärast awan tema kohta läbirääkimised.

Aruandja K. Wirma: § 6 räägib sellest, et rahaministeeriumi wolitatakse käesolewa seaduse maksmapanemiseks tarwilikke määrusi ja juhtnööre wälja andma. On igatahes ringkonnad, kus ei tohi joogikohad olla, seaduses ette nähtud, kui niisugune müük ära määratakse teeks sel kujul wastuwõetud seisukoht ainult segadust ja sünnitaks ainult waidlusi, ning sellepärast ei wõi ma selle wastuwõtmise poolt olla.

L. Olesk (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Nagu minule paistab, on

see parandus ainult wälja mõeldud selleks, et kui keeluseadus mitte läbi ei lähe, siis teda mingisuguse kawalusega katsuda maksma panna. Sest kui teie linnast räägite, nagu tähendatud, et üleswõetud kohtadest 200 meetrit wälja mõõta, siis ei jää sellest linnast mitte midagi järele, ja tähendab, et linn ei tohiks ühtki müügikohta awada. Ma usun, et Asutawal Kogul selge on ja arwan, et selle moega keeluseadust mitte maksma panna ei lasta. Ma toetan sedasama, mis aruandja ütles, et ainult rahaministeeriumil on õigus tarwilikke määrusi ja juhtnööre wälja anda ja toonitan, et see parandus üleliigne ja asjata on, ning hääletan selle wastu.

J. Mikiwer (sd.): Sotsiaaldemokraatide rühma poolt on see paragrahw esitatud natuke teisel kujul, kui seda rahwaesitaja Ernits ette tõi ja nimelt nii, kuidas ta üles wõetud ja rahwasaadikutele wälja jagatud on: „Wiinamüügikohad olgu linnas vähemalt 100 meetrit ja maal vähemalt 500 meetrit eemal: koolidest, surnuaedadest, teatritest, seltsimajadest, kasarmutest, wangimajadest, haigemajadest, waestomajadest, walitsus-, omawalitsuse ja kohtuasutustest, raudteeliinidest ja jaamadest ja suurematest töökohadest.“ Asi on nüüd nii, et sellesarnane määrus oli weneaegsete seaduste järele olemas ja kui neid seadusi siinamaale ära kaotatud ei ole, siis selle seaduse järele oleks maa 40 sülda, kuna aga meie rühma poolt natukene rohkem, see on 100 meetrit. Mis puutub selle kohta, et maal kaugust 500 meetrit oleks, siis ei wõi öelda, et ka see üldse üleliigne oleks. Mis puutub nüüd sisuliselt sellesse paragrahwi, siis ei saa teda wõtta niisugusena, mis tahab teda keeluseaduse sarnaseks teha, selle paragrahwiga tahetakse ainult ära hoida niisugust joomist, mis tuleks suurte rahwakogumiskohtade ligidal nii paratamata, kui ta ka on, natukene kitsendada. Kui tahetakse wiina tarwitamist wõtta, kui tarbeasja, siis see paragrahw ei taha mitte seda, kui tarbeasja saamist wõimatuks teha, waid tahab ainult rahwakogumispunktides üleliigset joomist natukene kõrwaldada, mis wõiks peale selle inimesi meelitada seda tarwitama rohkem, kui nad seda muudel puhkudel wõi oma hariliku majapidamise juures tarwitaksid. Sellepärast arwan mina, et paragrahw niisugusel kujul, nagu ta on, oleks täiesti wastuwõetaw.

K. Inglis (sd.): Mul oleks rahwasitaja Mikiwer'i ütelsele niipalju juurde lisada. Kujutage nüüd enesele ette, et maal kaks kunni kolm kooli on ja selle kõrwal palju ärimehi ja kaupmehi, kes heameelega wiinaga kauplemise oma peale wõtaksid. Kui seda aga sealsamas koolimaja juures tehakse, siis tulewad mehed wiinapudelitega poest wälja ja, ehk nad küll sealsamas juua ei tohi, siis läheb ta siiski sinnapoole teed, kükitab sinna kuskile maha ja hakkab jooma. Lapsed peawad nüüd kooli tulles ja koolist minnes, isegi ühest klassist teise käies, kõiksugu sõnu kuulma, mis seal räägitakse. Kui inetu see peaks olema, kui lastele niisugust paha pilti näidata. (L. Olesk, tõer.: Oh sa Jumal, ega ta kodus midagi ei kuule!)

Niisamuti ka surnuaia ligidal, kus tihipeale enamalt moeks oli wõetud wiina juua, millega surnuaeda roojastati. Meie rahwal on aga niipalju austamist oma eelkäijate wastu, et ta tahab, et see koht puhas ja rahulik oleks. Niisugustel põhjustel leian mina küll, et see paragrahw wastu wõetud peaks saama.

A. Anderkopp (tõer.): Mina isiklikult olen selle paranduse wastu, et ära määratud oleks, kus kohas wiinaga kaubelda wõib ja kus kohas mitte. Tähen-daksin siia juurde, et mõnes asjas see paragrahw täiesti wastuwõtmatu on. Kui seda seltsimees Mikiwer, parteilane nimelt, sisse andis, siis tuleks kohe maha kustutada sõna „seltsimajades“, sellepärast et meie wõtsime eelmises paragrahwis just wastu, et seltsimajades wiina müüa wõib. Nüüd ma ei saa aru, miks seltsimajad ehitatakse, kui et seltsid peawad rahwarikastele kohtadele ligemal olema ja teine paragrahw ütleb, et selts wiina müüa ei tohi. Üldse pean aga ütlemä, et see paragrahw on ainult õnnetu katse keeluseadust maksuma panna ja seda sugugi waja ei ole.

Juhataja **J. Seljamaa**: Sõna-soowijaid rohkem ei ole. (J. Mikiwer, sd.: Ühinen sellega, et sõna „seltsimajades“ saaks maha kustutatud.) Aruandja lõpu-sõna ei tarwita. Panen käesolewa paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ette pandud paragrahw tagasi lükatud. Aruandja on § 3. juba ette kandnud ja sõna ei tarwita. (Hää-

letatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

§ 4. Eripatendimaksu wõetakse riigi kasuks restoraanidelt ja einelaudadelt, kellele wiinamüük lubatud, aastas Tallinna linnas ja laewadel 5000 marka, Tartus, Narwas 4000 „ mujal 3000 „

J. Mikiwer (sd.): Teen ettepaneku patendimaksu kahekordseks tõsta. (H. Nurk, sd.: Wiin läheb kalliks!)

Juhataja **J. Seljamaa**: Rahwasitaja Mikiwer'i paranduse kohta sõna-soowijaid ei ole. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Panen § 4. komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 5 ja 6.

§ 5. 1) Kontroll terwishoidlikuks otstarbeks wäljaantud piirituse tarwitamise üle kuulub ametkonna alla, kes load ostmiseks wälja andnud; peale selle on aktsiiswalitsusel õigus seda kontroleerida.

2) Kontroll tehniliseks otstarbeks wäljaantawa piirituse tarwitamise, kui ka isiklikuks tarwitamiseks määratud piirituse müügi korralduse üle kuulub aktsiiswalitsuse alla.

§ 6. Rahaministeeriumi wolitatakse käesolewa seaduse maksmapanemiseks tarwilikke määrusi ja juhtnööre wälja andma.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

§ 7. Piirituseladude sisseseadmiseks ja ülewälpidamiseks määratakse rahaministeeriumile aktsiisi peawalitsuse alal 1920. aastaks wiis miljonit marka krediiti.

K. Kornel (rh.w.): Ma teen ettepaneku seda paragrahwi wälja jätta, sellepärast et juba selle seaduse läbiwiimiseks nõutaw on, et see paragrahw wälja jääks. Niipalju, kui rahaministri ütelsest selgus, ei kawatseta kuigi palju ladusid awada, wiinamüük läheb mingisuguse komisjoni kätte ja sellepärast oleks jutt ladudest üleliigne. Selle peale põhjendades teen ettepaneku § 7

wälja jätta. Ministeeriumil on wõimalik eelarwe korras krediiti saada.

A. Anderkopp (töer.): Mina waidlen selle ettepaneku wastu. Loomulikult on siin ju krediiti waja, sest muidu ei saaks meie ju üldse seda seadust maksma panna, kuid soowitaw oleks, et see isäraliku määrusena saaks wastu wõetud, sellepärast teen ka sellekohase ettepaneku.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **K. Wirma**: Rahaasjanduse komisjonis oli ka see küsimus arutamisel ja mina tegin nimelt ettepaneku, et see krediitküsimus eriseaduses esitatakse ja rahaministeeriumi esitaja seletas, et on see niisamuti ära öeldud ka sellel juhtumisel, kui meie selle sisu käesolewasse paragrahwi mahutame. Järelikult ei saa siin mingisugust wahet teha, nii et selle tagasilükkamise kohta ma sõna ei wõta.

Juhataja **J. Seljamaa**: § 7. kohta on rahwaesitaja Anderkopp'i poolt ettepanek tehtud see paragrahw isemäärusena wastu wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. (Hüüded: Lõpetada!) Ma kuulen ettepanekuid koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud tänane koosolek lõpetada. Tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta? (Hüüded: Harilikul ajal.) Järgmine koosolek oleks siis teisipäewal harilikul ajal.

7. Teadaandmine kinnise koosoleku kohta.

Juhatusel on Asutawale Kogule järgmised teadaanded määrata kinnise koos-

olek, et wägede ülemjuhatajale wõimalust anda oma aruannet ette kanda. Juhatus on nõus olnud selleks tulewast kesknädalat harilikul kellaajal walima. Sõnasoowijaid ei ole, sellega loen juhatus ettepaneku wastuwõetuks. Siis on Asutawa Kogu juhatus nime peale Asutawa Kogu istumiste aastapäewaks järgmised telegrammid tulnud, mida sekretäri palun ette kanda.

8. Terwituste ettekandmine. Sekretäär **H. Raudsepp**: „A l'occasion de l'anniversaire de l'ouverture de l'assemblée constituante je vous prie d'agréer mes félicitations et souhaits cordiaux. Hurstel.“

„Esimesel Wõru maakonna rentnikkude kongressil, 700-aastase orjatöö järele ennast waba põllumehena tundes ja lootes, et raskused maareformi teostamisel wõita suudame ja ennastalgawa tööga aitame luua uut õitsewat Eesti kodu, saadame soojemad terwitused waba Eesti kõrgemale rahwaesitusele. Kongressi nimel juhatus.“

„Wabariigi kaitseliit terwitab Asutawat Kogu tema aastapäewa puhul ja soowib kõigeparemat jõudu oma suure ja tähtsa töö läbiwiimiseks tahtes nagu senni kõike oma jõudu tarwitada waba demokraatliku Eesti ülesehitamiseks. Wabariigi kaitseliidu ülem polkownik Unt.“

„Eesti wabariigi merewäe nimel terwitan Asutawat Kogu aastapäewa puhul. Asekapten Herm.“ (Käteplagin.)

Juhataja **J. Seljamaa**: Asutawa Kogu aastapäewal käis isiklikult terwitamas Asutawa Kogu juhatus Soome esitaja mag. Reionen. (Kiidus.) Sellega lõpetan tänase koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu abiesimees **Jul. Seljamaa**.

Abisekretäär **H. Raudsepp**.